

ΕΚΗΒΟΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
HELLENIC ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION

«Η Φυσική Αγωγή ως μέσο κοινωνικής συνύπαρξης
και προώθησης της ισότητας»

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Εκτηβόλος

Ετήσια έκδοση της
Ελληνικής Ακαδημίας
Φυσικής Αγωγής

Τεύχος 13, Οκτώβριος 2018

Το περιοδικό διευθύνεται
από Συντακτική επιτροπή

Υπεύθυνος σύνταξης:
Ευάγγελος Αλμπανίδης

Επιμέλεια ύλης:
Ξανθή Κωνσταντινίδου
xkonstant@sch.gr

Συντακτική Επιτροπή:
Ε. Αλμπανίδης
Β. Δέρρη
Ν. Διγγελίδης
Ι. Θεοδωράκης
Θ. Κουρτέσης
Β. Παπαχαρίσης
Γ. Τζέτζης

Διεύθυνση επικοινωνίας:
Ευάγγελος Αλμπανίδης
email: valbanid@phyed.duth.gr
www.eafa.gr
<https://www.facebook.com/HellenicAcademyOfPhysicalEducation>

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
με υποχρέωση αναφοράς του
περιοδικού ως πηγής.

Κείμενα για δημοσίευση
γίνονται δεκτά, εφόσον είναι
ενυπόγραφα και εγκρίνονται
από τη συντακτική επιτροπή.
Τα κείμενα δεν επιστρέφονται.

Περιεχόμενα

Άρθρα

- Μαθαίνοντας να Παίζουμε Μαζί, από τη θεωρία στην αυλή ενός διαπολιτισμικού σχολείου-Γκέλη Αρώνη..... 2
- Η Φυσική Αγωγή ως μέσο ευαισθητοποίησης των μαθητών για την ξενοφοβία και το ρατσισμό- Ευάγγελος Αλμπανίδης..... 7
- Πρόγραμμα άσκησης προσφύγων στη σχολή Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Πανεπιστήμιου Θεσσαλίας- Γιάννης Θεοδωράκης... 18
- Παιδαγωγικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ολγα Κούλη..... 23
- Κοινωνική ένταξη μέσα από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής- Μαρία Νικοπούλου..... 28
- Εφαρμόζοντας το Μοντέλο Διδασκαλίας Υπευθυνότητας του Hellison: Μια Πρακτική Έρευνα Δράσης». Αχίλλειος Κουτελίδας, Νικόλαος Διγγελίδης & Ιωάννης Σύρμπας..... 32

Περίληψεις Διδακτορικών διατριβών

- Ανιχνεύοντας τις αντιλήψεις τις πεποιθήσεις και τις εμπειρίες των καθηγητών και φοιτητών φυσικής αγωγής σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας- Ιωάννης Σύρμπας 40
- Αθλητισμός και επιπολιτισμός μεταναστών-Ελευθερία Μορέλα..... 45

Μαθαίνοντας να Παίζουμε Μαζί, από τη θεωρία στην αυλή ενός διαπολιτισμικού σχολείου

Γκέλη Αρώνη

Συντονίστρια της Ομάδας Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Προσφύγων του ΥΠΠΕΘ

aaroni@minedu.gov.gr

Πέντε χρόνια πριν, δουλεύοντας ως εκπαιδευτικός φυσικής αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Π. Φαλήρου στην Αθήνα, έγραφα για την αναγκαιότητα του επαναπροσδιορισμού της διαπολιτισμικής και διαθρησκευτικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της τότε πραγματικότητας στα σχολεία. Μιας εκπαίδευσης που ως στόχο της θα έπρεπε να έχει όχι μόνο τη συμπερίληψη των αλλοεθνών μαθητών, αλλά και την έκθεση των Ελλήνων μαθητών σε άλλους πολιτισμούς και πεποιθήσεις καθώς αυτό αποτελεί τη βασική προϋπόθεση τόσο για ουσιαστικό διαπολιτισμικό και διαθρησκευτικό διάλογο και ανταλλαγή, όσο και για την κατανόηση της διαφορετικότητας και της ατομικής ταυτότητας. Στη νέα ιστορική και κοινωνική φάση όπως αυτή δημιουργείται από τις πρόσφατες προσφυγικές ροές η ανάγκη διαπολιτισμικής προσέγγισης στην ελληνική εκπαίδευση γίνεται πιο επιτακτική από ποτέ. Μιλούσα και τότε όπως και τώρα για προσέγγιση, κι όχι απλά για ένα είδος περιεχομένου μαθήματος. Ένα προσανατολισμό που οφείλει να διαποτίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σε όλες τις βαθμίδες του και να αφορά όλες τις διαστάσεις της εκπαίδευσης είτε πρόκειται για σχολική μονάδα, γνωστικό αντικείμενο, αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, σχολικό προγραμματισμό, μεθοδολογία διδασκαλίας, τεχνικές, εγχειρίδια, υλικά.

Το παρόν κείμενο παρουσιάζει συνοπτικά τον τρόπο που η φυσική αγωγή ανταποκρίθηκε στη συγκεκριμένη προσέγγιση και συνέβαλε στην αξιοποίηση της κοινωνικής προοπτικής του μαθήματος. Παρά το γεγονός πως οι δυνατότητες που παρέχει αθλητισμός για την οικοδόμηση ειρηνευτικών διαδικασιών και κοινωνικής συνοχής δεν αποτελεί καινούργια έννοια, τα περισσότερα παρόμοια projects στην Ελλάδα έχουν εφαρμοστεί στα πλαίσια της μη-τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης. Έγινε λοιπόν προσπάθεια να συνδυαστεί η σχολική φυσική αγωγή με την Εκπαίδευση στις ηθικές και δημοκρατικές αξίες για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης βασισμένη στο μοντέλο του εγχειριδίου *Μαθαίνοντας*

να Ζούμε Μαζί: Ένα Διαπολιτισμικό και Διαθρησκευτικό πρόγραμμα για την Εκπαίδευση στις ηθικές αξίες, που αναπτύχθηκε από την Arigatou International.

Στο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσης, δόθηκε στη φυσική αγωγή μια ευρύτερη μαθησιακή και μεθοδολογική προοπτική για να ενσωματώσει την εκπαίδευση στις ηθικές αξίες και τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη. Η εκπαίδευση αυτή συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, του αναστοχασμού και της δράσης, και ενθαρρύνει τους μαθητές να δουν τον «άλλο» όχι ως ανταγωνιστή αλλά ως κάποιον από τον οποίο μπορεί κανείς να μάθει, να συνυπάρξει, να συνδιαλλαγεί. Με τον τρόπο αυτό, και με έμφαση στον αναστοχασμό σχετικά με τις αξίες και τις δραστηριότητες που προωθούν τη συνεργασία και τη μη βίαιη επίλυση των συγκρούσεων, η φυσική αγωγή γίνεται ένα ισχυρό εργαλείο για να μάθουν οι μαθητές να ζουν μαζί με τους άλλους ιδιαίτερα σε ένα σχολικό πλαίσιο που η ομάδα των μαθητών παρουσιάζει μεγάλη πολιτισμική ετερογένεια.

Ταυτόχρονα, το κινητικό παιχνίδι σχεδιασμένο κατάλληλα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία συναισθηματικής εμπλοκής προσφέροντας στα παιδιά το μέσο για την ανάπτυξη σχέσεων και δεσμών δρώντας και θεραπευτικά. Ιδιαίτερα για τα παιδιά που φέρνουν μαζί τους το τραύμα της ένοπλης σύγκρουσης και του πολέμου, ή του αναγκαστικού εκτοπισμού, το παιχνίδι αποτελεί αναγκαιότητα και όχι πολυτέλεια – είναι απαραίτητο για την υγιή γνωστική, κοινωνική, συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, παράλληλα με τους ειδικούς σκοπούς του αναλυτικού προγράμματος της φυσικής αγωγής είχε ως στόχους την:

Καλλιέργεια αυτοεκτίμησης και ενδυνάμωσης – Μέσω ομαδοσυνεργατικών κινητικών παιχνιδιών και δραστηριοτήτων που σχεδιάστηκαν και υλοποιούνται στη λογική να περιλαμβάνουν όλα τα παιδιά, οι μαθητές αποκτούν μια αίσθηση επιτυχίας, αναπτύσσουν και καλλιεργούν κινητικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες, και βελτιώνουν την αυτό-αντίληψη και την αυτό-

αποτελεσματικότητά τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα παιδιά των οποίων οι περιορισμένες γλωσσικές δεξιότητες συχνά δημιουργούν συναισθήματα ανεπάρκειας και κατωτερότητας σε άλλα σχολικά μαθήματα.

Διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ εθνοτήτων και κοινωνική συνοχή – Με τη συμμετοχή σε κοινές, κινητικές «εργασίες» και σε ομαδοσυνεργατικά παιχνίδια, τα παιδιά που έχουν διαφορετική εθνο-πολιτισμική καταγωγή αναπτύσσουν εντονότερα την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ομάδα και είναι σε θέση να χτίσουν

σχέσεις και φιλίες πέρα από όποιες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές διαφορές τους. Αποκτούν την αίσθηση του «ανήκειν», και σταδιακά οικοδομούν μια κοινή ταυτότητα. Οι αθλητικές δραστηριότητες έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα καθεστώς διπλής ταυτότητας καθώς τα παιδιά είναι σε θέση να εκφράσουν την ταυτότητά τους με συμπληρωματικό τρόπο χωρίς να

επιβάλλεται το ένα πάνω στο άλλο δημιουργώντας χώρο τόσο για την ατομική όσο και τη συλλογική ταυτότητα.

Προώθηση του σεβασμού αμφισβητώντας τα στερεότυπα φύλου και εθν(ικ)ότητας – Ο αθλητισμός έχει θεωρεί αρκετές φορές ως χώρος που διαιωνίζει στερεότυπα τόσο του φύλου όσο και της εθνότητας και ως όχημα για διακρίσεις με τις μορφές του σεξισμού και του ρατσισμού. Η σιωπηρή επίδραση του βιολογικού ντετερμινισμού παραμένει ισχυρή, αναστέλλοντας τη συμμετοχή ορισμένων εθνικοτήτων και των κοριτσιών στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό. Μεταξύ άλλων, ο βιολογικός ντετερμινισμός υποθέτει ότι οι γυναίκες είναι σωματικά και φυσιολογικά κατώτερες από τους άνδρες και επομένως ανίκανες να συμμετέχουν σε ορισμένες σωματικές δραστηριότητες (π.χ., τρέξιμο μεγάλων αποστάσεων, αθλήματα επαφής, όπως το ποδόσφαιρο). Προσεκτικά σχεδιασμένα μαθήματα φυσικής αγωγής με στόχο να συμμετέχουν όλα τα παιδιά, μπορούν να αμφισβητήσουν στερεότυπα, όπως αυτά του φύλου και της εθνότητας και να δημιουργήσουν χώρο για περαιτέρω κατανόηση, επιτρέποντας έτσι στους μαθητές να μεταβάλλουν τόσο τις δικές τους αντιλήψεις, όσο και τις αντιλήψεις των άλλων για τις ικανότητές και τους κοινωνικούς τους ρόλους.

Προώθηση μιας κουλτούρας ειρήνης και αρμονικής συνύπαρξης – Η έρευνα έχει δείξει ότι οι καλά σχεδιασμένες φυσικές δραστηριότητες που ενσωματώνουν τις καλύτερες αξίες του αθλητισμού – τον σεβασμό του αντιπάλου, την ευγενή

άμιλλα, την ομαδική εργασία, την ατομική και συλλογική ευθύνη, το σεβασμό και την τήρηση των συμφωνημένων κανόνων, και τη συμφιλίωση – μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να αναπτύξουν τις αξίες και δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την πρόληψη και την επίλυση των συγκρούσεων στη ζωή τους και εκτός του αθλητικού χώρου. Επιπλέον, μπορούν να εκτονώσουν τις εντάσεις

μεταξύ των εθνοτικών ομάδων βοηθώντας τους να υιοθετήσουν μια πιο κριτική στάση αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε συγκρούσεις επιτρέποντας τους να οραματίζονται πιο ειρηνικούς τρόπους για να παίξουν ένα πολύτιμο κοινωνικό ρόλο.

Μετά την αρχική εφαρμογή του προγράμματος με τους μαθητές μου τη σχολική χρονιά 2012-2013, (περισσότερα:

<https://ethicseducationforchildren.org/images/zdocs/Arigatou-GPS-No2-Learning-to-Play-Together-GR.pdf>) άρχισα να χρησιμοποιώ το μοντέλο S.T.E.P (**Space, Task,**

Equipment, People) και ανάλογα με τους ειδικούς στόχους του εκάστοτε μαθήματος να τροποποιώ τα παιχνίδια, τις δραστηριότητες και τα αθλήματα στις τέσσερις προαναφερθείσες συνθήκες. Πιο συγκεκριμένα για:

Χώρο (γυμναστήριο, αίθουσα, ή υπαίθριο χώρο/αυλή) πιθανές τροποποιήσεις περιλαμβάνουν:

- την αύξηση ή τη μείωση του μεγέθους του χώρου. Μικρότερος χώρος μπορεί να κάνει συχνά πιο εύκολη τη δραστηριότητα, αλλά μερικές φορές και εντονότερη.
- μεταβολή της απόστασης που πρέπει να καλυφθεί έτσι ώστε να ταιριάζει σε διαφορετικές ικανότητες ή κινητικούς στόχους.

Έργο (κανόνες ενός παιχνιδιού ή τρόπος που διεξάγεται) πιθανές τροποποιήσεις περιλαμβάνουν :

- εξασφάλιση ότι ο καθένας έχει ίσες ευκαιρίες να συμμετέχει, π.χ. σε ένα παιχνίδι με μπάλα, έχουν όλοι οι παίκτες την ευκαιρία να ντριμπλάρουν, να κάνουν πάσα ή να σκοράρουν.
- «σπάσιμο» σύνθετων δεξιοτήτων σε μικρότερα συστατικά μέρη, αν αυτό βοηθά τους παίκτες να αναπτύξουν δεξιότητες πιο εύκολα.

Εξοπλισμό (μπάλες, ρακέτες, δίχτυα, μπαλόνια κλπ που απαιτούνται για ένα παιχνίδι, ή μια δραστηριότητα) πιθανές τροποποιήσεις περιλαμβάνουν :

- Σε παιχνίδια με μπάλα, αύξηση ή μείωση του μεγέθους της μπάλας ή του αριθμού των μπαλών για να ταιριάζει με την ικανότητα των συμμετεχόντων ή με το είδος των δεξιοτήτων στο οποίο επιθυμούμε να ασκηθούν οι μαθητές.
- Αντικατάσταση της μπάλας με μπαλόνι
- Εάν πρόκειται για χρήση δίχτυου /φιλέ σε ένα παιχνίδι το ύψος μπορεί να αλλάξει ανάλογα με την ικανότητα της ομάδας που παίζει.

Άνθρωποι (αριθμός των συμμετεχόντων σε μια δραστηριότητα και τα χαρακτηριστικά τους, όπως η ηλικία, το φύλο, κινητικά προβλήματα ή δεξιότητες) πιθανές τροποποιήσεις περιλαμβάνουν:

- αντιστοιχία παικτών με παρόμοια χαρακτηριστικά και παίζουν είτε μαζί είτε ενάντια σε αντίστοιχες ομάδες
- ανάμειξη ανθρώπων από διαφορετικές ομάδες (εθνοτικές, κοινωνικές ή αντίθετου φύλου) στην ίδια ομάδα όσο αυτό είναι πολιτισμικά και κοινωνικά αποδεκτό.
- δημιουργία ομάδων με διαφορετικό αριθμό παικτών για εξομάλυνση τυχόν διαφορών στην ικανότητα.

Όσο περισσότερο «έπαιζα» με τις συνθήκες και τροποποιούσα κανονισμούς, υλικά και ομάδες τόσο αντιλαμβανόμουν πως απομακρυνόμουν από την έννοια της ισότητας και της παροχής ίσων ευκαιριών για τους μαθητές μου. Δεν άργησα να συνειδητοποιήσω πως η δικαιοσύνη, παρόλο που συχνά χρησιμοποιείται εναλλακτικά με τη σχετική αρχή της ισότητας, ταιριάζει περισσότερο σε αυτό που εφάρμοζα στην αυλή καθώς η δικαιοσύνη περιλαμβάνει μια ευρεία ποικιλία εκπαιδευτικών μοντέλων, προγραμμάτων και στρατηγικών που μπορεί να θεωρηθούν δίκαιες αλλά όχι απαραίτητα ίσες. Και πράγματι αυτό είχαν ανάγκη οι μαθητές μου. Τη δίκαιη και προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του καθενός παροχή ευκαιριών και δυνατοτήτων. Γιατί τελικά η δικαιοσύνη είναι η διαδικασία ενώ η ισότητα είναι το αποτέλεσμα.

Προσωπικά πιστεύω πως η φυσική αγωγή, το κινητικό παιχνίδι και ο αθλητισμός προσφέρουν πολλά στον καθένα από εμάς που συμμετέχει. Αλλά η κατάλληλα σχεδιασμένη χρήση των κινητικών δραστηριοτήτων και της φυσικής αγωγής για μαθησιακές και κοινωνικές διαδικασίες προσθέτει μια πολύτιμη διάσταση - στην πραγματικότητα δίνει προστιθέμενη αξία και αξίες.

Η Φυσική Αγωγή ως μέσο ευαισθητοποίησης των μαθητών για την ξενοφοβία και το ρατσισμό

Ευάγγελος Αλμπανίδης

Καθηγητής Σ.Ε.Φ.Α.Α. Δ.Π.Θ.

valbanid@phyed.duth.gr

Οι ραγδαίες εξελίξεις, που συνδέονται εκτός των άλλων με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας, οδήγησαν σε έντονες ανακατατάξεις και μεταβολές τη σύγχρονη κοινωνία. Οι αλλαγές αυτές ώθησαν χιλιάδες ανθρώπους να μεταναστεύσουν αναζητώντας μια καλύτερη ζωή, (ή απλώς ζωή), από αυτή που η πατρίδα τους μπορούσε να τους προσφέρει. Έτσι σήμερα στο γεωγραφικό χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) ζουν εκατομμύρια νέοι μετανάστες ή πρόσφυγες ενώ χώρες, όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Ελλάδα και η Πορτογαλία που στο παρελθόν υπήρξαν χώρες αποστολής, μετατράπηκαν σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Οι «άλλοι», οι «ξένοι» ή οι «διαφορετικοί», όπως συχνά αποκαλούνται οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, αν και αποτελούν σημαντικό παράγοντα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής των κρατών - μελών της Ε.Ε., αρκετές φορές υφίστανται σοβαρές διακρίσεις ως προς τη συμμετοχή στις λειτουργίες των κοινωνιών στις οποίες ζουν και δεν απολαμβάνουν τα βασικά κοινωνικά δικαιώματα. Μισό αιώνα μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου πολέμου η Ευρώπη βρίσκεται και πάλι αντιμέτωπη με τα φαντάσματα του παρελθόντος καθώς πληθαίνουν καθημερινά τα κρούσματα ρατσιστικής βίας σε βάρος των μεταναστών.¹ Απέναντι στους ξένους πολύ συχνά ο Ευρωπαίος και κατ' επέκταση και ο Έλληνας αναπτύσσει ξενοφοβική στάση και εκδηλώνει με διάφορους τρόπους το ρατσισμό του.

Ξενοφοβία είναι η αρνητική αντιμετώπιση οποιαδήποτε ξένου. Η τάση για αποφυγή του ξένου τρόπου ζωής, των ξένων παραδόσεων και εθίμων. Η πεποίθηση δηλ. πως ότι το ξένο, είναι στοιχείο μη γόνιμο, αρνητικό και επομένως μη υιοθετήσιμο. Αφού ο ξένος, μετανάστης ή πρόσφυγας, θεωρείται εχθρός, προκαλεί φόβο ή μίσος ή και τα δύο.² Η ξενοφοβία με μαθηματική ακρίβεια οδηγεί στο ρατσισμό. Σύμφωνα με την παραδοσιακή έννοια του όρου, ρατσισμός, είναι η θεωρία της διάκρισης των φυλών (λαών-εθνών) σε ανώτερες και κατώτερες. Ο

¹ . *Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας*, Ετήσια Έκθεση 2005.

² . Taguieff, P. A. *Ο Ρατσισμός*. Αθήνα: Dominos, 1998, σελ. 123.

ορισμός αυτός αν και αποδίδει πλήρως το πνεύμα του βιολογικού ρατσισμού, δεν καλύπτει ωστόσο το σύνολο των εκφάνσεων του σημερινού ρατσισμού που εκδηλώνεται εκτός των άλλων και απέναντι σε άτομα με ειδικές ανάγκες, αλκοολικούς, ναρκομανείς, ομοφυλόφιλους, ασθενείς του AIDS κ.λ.π.³

Σε ένα κόσμο λοιπόν όπου τα σύνορα ανάμεσα στους λαούς σταδιακά εξαλείφονται και οι πολιτισμοί αγκαλιάζουν ο ένας τον άλλο και αλληλεπιδρούν, είναι σημαντικό να είμαστε κατάλληλα προετοιμασμένοι να συμβιώσουμε

αρμονικά με το διαφορετικό. Θα πρέπει άλλωστε να δεχθούμε την πραγματικότητα και να την αντιμετωπίσουμε. Αν για παράδειγμα παρατηρήσει κανείς την εξέλιξη της σύνθεσης του μαθητικού πληθυσμού στα Ελληνικά σχολεία τότε θα διαπιστώσει ότι ο αριθμός των ξένων αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο. Το ποσοστό των

αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών στη Ελλάδα αυξήθηκε κατά τριακόσια τοις εκατό (300%) μέσα σε μια δεκαετία.⁴

Το σχολείο λοιπόν καλείται να παίξει σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία των νέων για μια τέτοια συμβίωση. Έχει την ευθύνη να καλλιεργήσει αξίες, γνώσεις και δεξιότητες που είναι απαραίτητες στα πλαίσια της καλλιέργειας του σεβασμού απέναντι στους ξένους (μετανάστες και πρόσφυγες).

Ολυμπιακοί Αγώνες - Αθλητισμός και Ρατσισμός κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα

Είναι αλήθεια ότι στα τέλη του 19^{ου} αιώνα έκανε την εμφάνισή του ο ολυμπισμός μια ιδέα με οικουμενική διάσταση. Η ίδρυση της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και η θεσμοθέτηση των αγώνων το 1894 ήταν κυρίως έργο του Κουμπερτέν ο οποίος θεωρούσε ότι με τη διεθνοποίηση του αθλητισμού θα καλλιεργούσε το αγωνιστικό πνεύμα μεταξύ των αθλητών, το οποίο θα συνέβαλλε γενικά στη διεθνή κατανόηση και ειρήνη. Ο Κουμπερτέν πρόσβευε ότι: «το να ζητάς από τους λαούς να αγαπούν ο ένας τον άλλο είναι αφελές, να τους ζητάς να σέβονται ο ένας τον άλλο δεν είναι ουτοπία αλλά αυτό μόνο υπό την προϋπόθεση να γνωρίζει ο

³ . Τσιάκαλος, Γ. *Εκπαίδευση και Ισότητα Ευκαιριών*, Αθήνα: Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1994, σελ. 6.

⁴ . ΥΠΕΠΘ-ΙΠΟΔΕ, *Ετήσια Έκθεση*, Αθήνα, 2013

έναν τον άλλο».⁵ Πίστευε λοιπόν ότι ο αθλητισμός δεν αποτελεί μόνο το πιο πρόσφορο, ταχύ και αποτελεσματικό μέσο διαμόρφωσης του ατόμου μα και το πιο άμεσο όχημα επικοινωνίας, κατανόησης και ειρήνευσης των ανθρώπων.⁶ Θεωρούσε ότι ο αθλητισμός μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στην αλληλογνωριμία των ανθρώπων και στην καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. Είναι αλήθεια ότι πάρα πολύ σύντομα ο αθλητισμός απεδείχθη ισχυρότατο αντιρατσιστικό μέσο. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν η μόνη κοινωνική δραστηριότητα που έδωσαν από την πρώτη στιγμή τη δυνατότητα συμμετοχής όλων ανεξαρτήτως καταγωγής, θρησκείας ή γλώσσας. Για την εποχή τους η κίνηση αυτή αποδείχτηκε ιδιαίτερα προοδευτική αν λάβει κανείς την κατάσταση των φυλετικών σχέσεων στις χώρες του Νέου Κόσμου και την Αφρική.

Έτσι οι Ολυμπιακοί Αγώνες και κατ' επέκταση ο αθλητισμός πολύ γρήγορα εξελίχθηκαν σε πεδίο όπου όλοι, ξεκινώντας από την ίδια αφετηρία μπορούσαν να αποδείξουν τις ικανότητές τους. Ο αθλητισμός σταδιακά έγινε ένας από τους σημαντικότερους αξιοκρατικούς θεσμούς της κοινωνίας ο οποίος δε λάμβανε υπόψη του την καταγωγή, τη γλώσσα ή τη θρησκεία των συμμετεχόντων. Πολύ σύντομα οι κατατρεγμένοι μαύροι και οι αποδιοπομπαίοι ιθαγενείς απέδειξαν την ικανότητά τους μέσα στα στάδια. Είναι κοινά αποδεκτό άλλωστε ότι μαύροι και ιθαγενείς πρώτα κέρδισαν την καταξίωση μέσα στα στάδια και στη συνέχεια μέσα στην κοινωνία. Ο αθλητισμός λοιπόν ήταν το πρώτο κίνημα ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό ενώ σήμερα η Φυσική Αγωγή μπορεί να υπηρετήσει, καλύτερα απ' οτιδήποτε άλλο, τους ίδιους σκοπούς.

Η Φυσική Αγωγή ως μέσα καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας

Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα ορισμένες κοινωνίες που πίστευαν στη δυναμική της πλουραλιστικής τους σύνθεσης χρησιμοποίησαν τη Φυσική Αγωγή για την καλλιέργεια συνοχής, αλληλεγγύης, σεβασμού και αντιρατσισμού.⁷

⁵ . Müller, N. (Ed.). *Pierre de Coubertin. Olympism-Selected Writings*, Lausanne: IOC, 2000, p. 65.

⁶ . Durantez, C. *Pierre de Coubertin. Ο ανθρωπιστής*, Πρακτικά 30^{ης} Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, 1996, σελ. 71-75.

⁷ . Moodley, K. "Multicultural Education in Canada: Historical Development and Current Status", in: *Handbook of Research on Multicultural Education*, New York: Macmillan Publishing USA, 1995, p. 802.

Το γνωστικό αντικείμενο της Φυσικής Αγωγής στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο, εκτός των άλλων μπορεί να συμβάλλει και στην προσέγγιση με το διαφορετικό, στην προσέγγιση με τους αλλοδαπούς, μετανάστες και πρόσφυγες. Οι σπουδαιότεροι λόγοι που προσδίδουν μια μοναδικότητα στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής έναντι των άλλων μαθημάτων στην καλλιέργεια του σεβασμού απέναντι στους ξένους είναι οι παρακάτω:

- Στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής δεν υπάρχει το πρόβλημα της γλώσσας όπως σε άλλα διδακτικά αντικείμενα. Η γλώσσα δεν επηρεάζει την απόδοση των αλλόγλωσσων παιδιών, όπως συμβαίνει σε άλλα μαθήματα. Στο παιχνίδι τα λόγια περιττεύουν. Η γλώσσα του σώματος άλλωστε είναι κοινή για όλους.
- Στα περιεχόμενα της Φυσικής Αγωγής περιλαμβάνονται αθλητικές δραστηριότητες οι οποίες πολλές φορές είναι κοινές και ευρύτερα γνωστές σε παιδιά οποιασδήποτε καταγωγής. Ποιο παιδί άλλωστε απ' οπουδήποτε και αν προέρχεται δεν γνωρίζει ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.λ.π. Έτσι η ενασχόληση με τις αθλοπαιδιές αυτές δεν αποτελεί εμπόδιο σε κανένα και το αντικείμενο της Φυσικής Αγωγής είναι το πιο οικείο στους αλλοδαπούς μαθητές από κάθε άλλο μάθημα στο σχολείο.
- Η Φυσική Αγωγή είναι το μόνο γνωστικό αντικείμενο στο σχολείο που απαιτεί από τους μαθητές μέσα από το παιχνίδι συνεργασία, ομαδικότητα, αλληλοσεβασμό, αλληλοϋποστήριξη και αποδοχή, ανεξάρτητα από καταγωγή, κοινωνική και πολιτισμική προέλευση. Το μάθημα της Φυσικής Αγωγής βοηθά στην κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών παιδιών αφού το παιχνίδι και η άσκηση ενσωματώνουν ισότιμα όλα τα μέλη της ομάδας.
- Χρησιμοποιώντας παιχνίδια απ' όλο τον κόσμο ή τους χορούς διαφορετικής προέλευσης η Φυσική Αγωγή λειτουργεί ως ιδιαίτερα αποτελεσματικό διαπολιτισμικό μέσον που διευκολύνει τη γνώση των πολιτισμών άλλων λαών.⁸

⁸ . Clements R.L.& Kinzle K.S. *A multicultural Approach to Physical Education*, Windsor:Human Kinetics 2002, p. 2-5.

Να λοιπόν γιατί, η Φυσική Αγωγή μπορεί να καλλιεργήσει μια θετική στάση απέναντι στην ανοχή και το σεβασμό της διαφορετικότητας και να διευκολύνει την αποδοχή των πολιτιστικών διαφοροποιήσεων.⁹

Στρατηγικές καλλιέργειας φιλικού κλίματος στην τάξη

Ένα πρώτο βήμα για να γεφρωθεί το χάσμα μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών μαθητών είναι να δημιουργηθεί στην τάξη ένα ασφαλές μαθησιακό περιβάλλον όπου όλα τα παιδιά θα αποκτήσουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, αυτοεκτίμηση και σεβασμό στη διαφορετικότητα.¹⁰ Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν μερικές από τις παρακάτω στρατηγικές για να οικοδομήσουν αποδοχή και σεβασμό μεταξύ όλων των παιδιών της τάξης:

Αυτοπαρουσιάσεις - αλληλογνωριμία

Μια δραστηριότητα που μπορεί να γίνει στην αρχή της χρονιάς και να βοηθήσει τα αλλοδαπά παιδιά να γνωρίσουν την τάξη και η τάξη αυτά, είναι η αυτοπαρουσίαση ώστε όλοι και όλες να μπορούν να παρουσιάσουν τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριά τους. Τέτοιου είδους δραστηριότητες βοηθούν ώστε να σπάσει ο πάγος μεταξύ των παιδιών και να αρχίσει η επικοινωνία.¹¹ Στον Καθηγητή Φυσικής Αγωγής (Κ.Φ.Α.) προτείνονται επίσης παιχνίδια γνωριμίας, παιχνίδια συνεργασίας που μειώνουν τις αποστάσεις και βοηθούν στην ανάπτυξη φιλικών σχέσεων.

⁹ . MacAlloon, J. *Intercultural Education and Olympic Sport*, Toronto, Canada: Olympic Academy, 1986, pp. 7-10.

¹⁰ . Δούβλη, Γ. «Διδακτικές προσεγγίσεις σε πολυπολιτισμικές τάξεις», *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 9 (2004) 3-11.

¹¹ . Coelho, E. *Teaching and learning in multicultural schools*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 1998, p. 65.

Διάκοσμος της τάξης και του γυμναστηρίου

- Στους τοίχους του γυμναστηρίου μπορούν να αναρτηθούν φωτογραφίες ολυμπιονικών ή μεγάλων αθλητών που προέρχονται από τις χώρες προέλευσης των μαθητών του σχολείου.
- Στο γυμναστήριο μπορούν να τοποθετηθούν φωτογραφίες μεγάλων αθλητών διαφορετικής προέλευσης που ζουν και αγωνίζονται στη χώρα μας.
- Φωτογραφίες παραδοσιακών χορών ή παιχνιδιών άλλων χωρών μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως διακοσμητικό υλικό για το γυμναστήριο.

Θετική στάση του ΚΦΑ απέναντι στη γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα

Οι μαθητές σε τάξεις όπου συνυπάρχουν και αλλοδαποί χρειάζονται εκπαιδευτικούς με θετική στάση απέναντι στη γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα. Μερικές από τις τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός είναι:

- Να μάθει μερικές λέξεις ή εκφράσεις χαιρετισμών στη γλώσσα των παιδιών έτσι ώστε να χαιρετά τα παιδιά στη γλώσσα τους και να προφέρει σωστά το όνομά τους. Το να χαιρετήσει ο γυμναστής ένα ξένο μαθητή στη γλώσσα του δεν πρέπει να θεωρείται κατακριτέο. Αντίθετα ο γυμναστής επιχειρεί με αυτό τον τρόπο το πρώτο βήμα προσέγγισης.
- Να αποφεύγει τα ιδιαίτερα ανταγωνιστικά παιχνίδια και τη διεκδίκηση της νίκης ως μοναδικής επιδίωξης σε κάθε αθλητική δραστηριότητα.
- Να ενσωματώνει στο μάθημα της Φ.Α. στοιχεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Έτσι μπορεί να ζητά από τα παιδιά διαφορετικής καταγωγής να διδάξουν ένα χορό της χώρας τους, ένα παραδοσιακό τους παιχνίδι ή να προτείνουν ένα μουσικό κομμάτι της πατρίδας τους που να είναι κατάλληλο για γυμναστική με μουσική.¹²

Αποδόμηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Τα παιδιά έρχονται στο σχολείο με έτοιμα στερεότυπα και προκαταλήψεις, προϊόντα κοινωνικής μάθησης κυρίως στο χώρο της οικογένειας και των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι το σχολείο είναι υποχρεωμένο να

¹². Δούβλη, Γ. «Διδακτικές προσεγγίσεις», σελ. 7.

παρέμβει προς την κατεύθυνση της αποδόμησης της ήδη υπάρχουσας προκατάληψης και του στερεότυπου. Ένας από τους κλασικούς μηχανισμούς αποδόμησης της προκατάληψης που μπορεί να χρησιμοποιεί ο Κ.Φ.Α. είναι η αντιστροφή του *status*. Στην περίπτωση αυτή ο Κ.Φ.Α. αναθέτει στον αλλοδαπό μαθητή έναν επίσημο ρόλο (συντονιστή, υπεύθυνου για κάποια δραστηριότητα ή αρχηγό κάποιας ομάδας). Έτσι δίνει την ευκαιρία στον αλλοδαπό μαθητή να αποδείξει τις ικανότητές του και να ξεχωρίσει. Μπορεί επίσης ο Κ.Φ.Α. χρησιμοποιώντας το αμοιβαίο στυλ διδασκαλίας να καλλιεργήσει τη συνεργασία δύο (ή περισσότερων) ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές κατηγορίες για να δώσει την ευκαιρία γνωριμίας και της σταδιακής αποδόμησης της προκατάληψης.¹³

Παιχνίδια για την καταπολέμηση της ξενοφοβίας

- **Παιχνίδια συνεργασίας και ταυτότητας:** Με τη δράση αυτή δίδεται η δυνατότητα γνωριμίας μεταξύ όλων των συμμαθητών. Παράδειγμα: **Παιχνίδι γνωριμίας.** Βάλτε τους μαθητές να σχηματίσουν κύκλο καθιστοί στο γυμναστήριο. Αρχίστε λέγοντας εσείς το όνομά σας. Θα πείτε π.χ. «Ονομάζομαι κυρία Παπαδοπούλου». Ο μαθητής που κάθεται δεξιά θα πει: «Ονομάζομαι Γιάννης και δίπλα μου είναι η κα. Παπαδοπούλου». Κάντε το ίδιο με όλους, έτσι που ο καθένας να πει το όνομα όλων των υπόλοιπων συμμαθητών του. Σε περίπτωση δυσκολίας όλοι βοηθούν το συμμαθητή τους να θυμηθεί τα ονόματα των υπολοίπων. Κάντε ένα δεύτερο γύρο ζητώντας ο καθένας να προσθέσει μια ιδιότητα στο όνομά του. Έτσι θα πείτε: «Είμαι η κα. Παπαδοπούλου και μ' αρέσει να τραγουδώ». Ο μαθητής που κάθεται δεξιά σας, θα πει: «Είμαι ο Γιάννης και μ' αρέσει το ποδόσφαιρο». Συνεχίστε τον κύκλο. Στον κύκλο αυτό τα παιδιά θα συνειδητοποιήσουν ότι έχουν κοινά ενδιαφέροντα με πολλά άλλα. Μια άλλη παραλλαγή είναι να πει ο καθένας τι αισθάνεται. Σε παιδιά δευτέρας και τρίτης δημοτικού μπορεί να προστεθεί ένας ακόμη κύκλος με τις χώρες προέλευσης. «Είμαι η κα Παπαδοπούλου, από την Ελλάδα και μ' αρέσει να τραγουδώ». Η μαθήτριά που κάθεται δίπλα σας θα πει: «Είμαι η Ολένα από την Ουκρανία και μου αρέσει το κολύμπι». Η

¹³. Τσιάκαλος, Γ. *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000, σελ. 192-194.

διαφορετική καταγωγή δεν θα πρέπει να είναι ταμπού και δεν θα πρέπει να αποσιωπάται γιατί αποτελεί βασικό στοιχείο της ταυτότητας του καθενός. Ακολουθεί το παιχνίδι: **Ψάρεμα στο σκοτάδι**. Καλύψτε με ένα μαντήλι ή μια κορδέλα τα μάτια ενός μαθητή – του ψαρά. Τα υπόλοιπα παιδιά είναι τα ψάρια. Τα ψάρια τρέχουν δίπλα και γύρω από τον ψαρά και προσπαθούν να τον αγγίξουν, ενώ παράλληλα προσέχουν ώστε να μην τα πιάσει. Ο χώρος που κινούνται τα ψάρια πρέπει να είναι οριοθετημένος. Αν ο ψαράς πιάσει ένα ψάρι, επιχειρεί να μαντέψει ποιο παιδί είναι. Οι υπόλοιποι συμμαθητές του τον βοηθούν φωνάζοντας δυνατά πρώτα το ενδιαφέρον του μαθητή που έχει πιαστεί: π.χ. «του/της αρέσει το κολύμπι». Αν ο ψαράς αποτύχει και πάλι τα παιδιά μπορούν να προθέσουν και ένα ακόμη χαρακτηριστικό που τους είναι γνωστό από την παρουσίαση π.χ. τη χώρα καταγωγής δηλ.: «είναι από την Ουκρανία». Αν αποτύχει και πάλι ο ψαράς να μαντέψει το όνομα του συμμαθητή του το ψάρι είναι ελεύθερο και το παιχνίδι συνεχίζεται. Αν μαντέψει σωστά τότε αλλάζει ρόλους με το ψάρι. Το παιχνίδι είναι κατάλληλο για τις τρεις πρώτες τάξεις του Δημοτικού. Στο τέλος των παιχνιδιών αυτών όλοι θα πρέπει να γνωρίζουν τα μικρά ονόματα των συμμαθητών τους την προέλευση και τα ενδιαφέροντα του καθενός.

- **Παιχνίδια συνεργασίας και επαφής:** Τα παιδιά καλούνται να πετύχουν κάτι που είναι αδύνατο να το καταφέρουν μόνοι αν δεν συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους. Έτσι μπορούν να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη συνεργασίας με όλους ασχέτως ικανοτήτων ή καταγωγής. Παράδειγμα: Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των 6 ατόμων. Κάθε ομάδα με κλήρωση επιλέγει ένα μαθητή οποίος παριστάνει τον ανάπηρο. Τους προτρέπουμε να δώσουν ένα όνομα κοινά αποδεκτό από όλους στην ομάδα τους. Σε κάθε ομάδα δίνουμε από ένα αυτοκόλλητο χαρτάκι στο οποίο θα γράψουν το όνομά τους. Τους λέμε ότι με κάποιο τρόπο πρέπει να κολλήσει το χαρτάκι ο «ανάπηρος» όσο γίνεται πιο ψηλά στον τοίχο που τους ορίζουμε. Θα πρέπει συνεργαζόμενοι να βρουν τρόπους να σηκώσουν ψηλότερα τον ανάπηρο. Κερδίζει η ομάδα που θα κολλήσει ψηλότερα το χαρτί. Το παιχνίδι είναι κατάλληλο για παιδιά Δ-Στ' Δημοτικού.
- **Παιχνίδια αποκλεισμών:** Δράσεις όπου οι μισοί μαθητές αποκλείονται από τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι και καλούνται να κάνουν κάτι που τους

δυσανεστεί ιδιαίτερα χωρίς προφανή αιτία. Η αντίδραση προκαλεί την έναρξη της συζήτησης για τον κοινωνικό αποκλεισμό των αλλοδαπών. Παράδειγμα: Λέμε στους μαθητές ότι σήμερα θα παίξουν ελεύθερα ποδόσφαιρο αγόρια και κορίτσια όπου θα συμμετέχουν μόνο όσοι φορούν άσπρες μπλούζες (ή μόνο όσοι έχουν άσπρο χρώμα στα ρούχα τους). Οι άλλοι θα καθαρίσουν το γυμναστήριο ή την αυλή του σχολείου ή θα αναλάβουν οποιαδήποτε αγγαρεία νομίζετε ότι θα τους κάνει να αντιδράσουν. Το πιθανότερο είναι έχετε διαμαρτυρίες. Μείνετε αμετακίνητοι στην απόφασή σας και αφήστε να αναλάβουν ρόλους για 5- 10 λεπτά. Πείτε τους ότι στη συνέχεια του μαθήματος θα τους εξηγήσετε το λόγο. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα και αφού θα έχουν ακουστεί οι σχετικές διαμαρτυρίες, μαζέψτε τους όλους κοντά σας και ρωτήστε πρώτα αυτούς που ανέλαβαν την αγγαρεία πως αισθάνθηκαν και αν ήταν δίκαιο αυτοί να καθαρίζουν και οι άλλοι να παίζουν. Μετά ρωτήστε και την ομάδα που έπαιξε (τους λευκούς) πως τους φάνηκε που όσο αυτοί έπαιζαν οι συμμαθητές τους έκαναν αγγαρεία. Ρωτήστε τους αν έχουν αισθανθεί κάπως έτσι άλλη φορά και σε ποιες περιπτώσεις. Προκαλέστε συζήτηση για τις περιπτώσεις αποκλεισμού παιδιών από το παιχνίδι λόγω φυλετικής καταγωγής, θρησκείας κ.λ.π. Ρωτήστε αν συνηθίζουν να αποκλείουν από το παιχνίδι τους παιδιά αλλοδαπών, τσιγγανόπουλα, μουσουλμάνους κ.α. Το παιχνίδι είναι κατάλληλο για τις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου.

- **Παιχνίδια εξουσίας:** Δράσεις όπου οι μισοί μαθητές καλούνται να εξουσιάσουν τους άλλους μισούς και να τους επιβάλλουν να εκτελούν δύσκολα πράγματα. Σαφώς θα υπάρξουν διαμαρτυρίες οι οποίες όμως θα προκαλέσουν συζήτηση για τις σχέσεις εξουσίας και υποτέλειας που συναντούμε στην κοινωνία μας κυρίως ανάμεσα σε γηγενείς και αλλοδαπούς. Παράδειγμα: Χωρίζουμε το σύνολο των μαθητών σε τρεις ομάδες. Ζωγραφίζουμε μια κηλίδα στο μέτωπο κάθε παιδιού. Κόκκινη για τη μία ομάδα, πράσινη για την άλλη, μπλε για την Τρίτη. Οι πράσινοι έχουν όλη τη δύναμη στο παιχνίδι και κάθονται άνετα σε καρέκλες. Μπορεί επίσης να τους προσφερθεί νερό ή καραμέλες. Διατάζουν τους κόκκινους να στέκονται όρθιοι, όλοι μαζί με τις μύτες τους ακουμπισμένες στον τοίχο. Δεν τους επιτρέπουν να κοιτούν γύρω-γύρω ή να μιλούν. Τους απαγορεύουν οποιαδήποτε δραστηριότητα. Στο μεταξύ δίνουν διαταγές στους μπλε, όπως

για παράδειγμα, «χοροπηδήστε στο ένα πόδι», «κάντε 10 κάμψεις», «εκτελέστε 20 κοιλιακούς», «εκτελέστε 20 ημικαθίσματα με ιατρικές μπάλες», «μιμηθείτε φωνές ζώων». Οι μπλε πρέπει να εκτελούν ότι τους υποδεικνύουν οι πράσινοι. Μετά από λίγα λεπτά σταματήστε και αλλάξτε ρόλους. Δώστε την ευκαιρία σε όλους να μιλήσουν για το τι συνέβη στο παιχνίδι, τι είδους συναισθήματα ένιωσαν σε κάθε γύρο του παιχνιδιού και πως ήθελαν να αντιδράσουν. Προκαλέστε συζήτηση. Ρωτήστε τα παιδιά αν έχουν συνειδητοποιήσει να αναπτύσσονται ανάλογες σχέσεις εξουσίας και υποτέλειας στην Ελλάδα. Ζητήστε από τα παιδιά να σας απαριθμήσουν κατηγορίες ανθρώπων που είναι αποκλεισμένες και να σκεφθούν τη θέση αλλοδαπών (μεταναστών και προσφύγων). Προκαλέστε τα παιδιά να βρουν στοιχεία για τις συνθήκες ζωής των Ελλήνων όταν ήταν μετανάστες ή όταν υπήρξαν πρόσφυγες. Το παιχνίδι είναι κατάλληλο για το Γυμνάσιο.

Επίλογος

Είναι αλήθεια ότι μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε σήμερα είναι να μπορούμε να συμβιώνουμε με το διαφορετικό. Ευχής έργο θα ήταν να χαιρόμαστε τη διαφορά, να απολαμβάνουμε την ποικιλία, να αξιοποιούμε δημιουργικά την πολυμορφία. Το σχολείο είναι από τη φύση του ένας παρεμβατικός θεσμός και μπορεί μετά από εξειδικευμένες δράσεις να εξασφαλίσει τη διατήρηση και την προώθηση ενός μη ξενοφοβικού παιδαγωγικού πλαισίου αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας.¹⁴ Σαφώς ένα από τα σημαντικότερα και αποτελεσματικότερα μέσα που μπορεί να χρησιμοποιήσει το σχολείο προς αυτή την κατεύθυνση είναι η Φυσική Αγωγή. Ο Κ.Φ.Α. αφού αντιμετωπίσει πρώτα τις δικές του προκαταλήψεις, τη δική του ξενοφοβία και το δικό του ρατσισμό, χρησιμοποιώντας τις προαναφερόμενες δράσεις μπορεί να γίνει ένας ιδιαίτερα αποτελεσματικός δάσκαλος.

¹⁴ . Γκότοβος, Α. (1998). *Ρατσισμός- Κοινωνικές, Ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής*, ΥΠΕΠΘ, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, σελ. 20-22.

Βιβλιογραφία

1. Clements R. L. & Kinzle K. S. *A multicultural Approach to Physical Education*, Windsor: Human Kinetics 2002.
2. Coelho, E. *Teaching and learning in multicultural schools*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 1998.
3. Durantez, C. Pierre de Coubertin. Ο ανθρωπιστής, Πρακτικά 30^{ης} Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, 1996.
4. MacAlloon, J. *Intercultural Education and Olympic Sport*, Toronto, Canada: Olympic Academy, 1986.
5. Moodley, K. "Multicultural Education in Canada: Historical Development and Current Status", in: *Handbook of Research on Multicultural Education*, New York: Macmillan Publishing USA, 1995.
6. Müller, N. (Ed.). *Pierre de Coubertin. Olympism-Selected Writings*, Lausanne: IOC, 2000.
7. Taguieff, P. A. *Ο Ρατσισμός*. Αθήνα: Dominos, 1998.
8. Γκότοβος, Α. *Ρατσισμός, Κοινωνικές, Ψυχολογικές και Παιδαγωγικές όψεις μιας Ιδεολογίας και μιας Πρακτικής*, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, 1998.
9. Δούβλη, Γ. «Διδακτικές προσεγγίσεις σε πολυπολιτισμικές τάξεις», *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 9 (2004) 3-11.
10. Έρευνα της UNICEF «Διακρίσεις- Ρατσισμός- Ξενοφοβία στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα». (http://www.ypepth.gr/docs/ratsismos_k_ksenof.doc)
11. *Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινόμενων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας*, Ετήσια Έκθεση 2005.
12. Τσιάκαλος, Γ. *Εκπαίδευση και Ισότητα Ευκαιριών*, Αθήνα: Γενική Γραμματεία Ισότητας, 2000.
13. Τσιάκαλος, Γ. (2000). *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Πρόγραμμα άσκησης προσφύγων στη σχολή Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Γιάννης Θεοδωράκης

Αντιπρύτανης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

theodorakis@pe.uth.gr

Περίληψη

Η φυσική αγωγή και τα σπορ γενικότερα μπορούν να προσεγγίσουν δυναμικά κάποια από τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα όπως αυτό της προσφυγικής κρίσης. Ένα πρόγραμμα άσκησης προσφύγων διοργανώνεται από το Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στην προώθηση της ισότητας στην κοινωνία, κατά της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, μέσω της φυσικής αγωγής και των σπορ, με σκοπό την καταπολέμηση κάθε μορφής μισαλλοδοξίας. Η ενεργή συμμετοχή των προσφύγων στα σπορ και τις φυσικές δραστηριότητες, προάγουν τις ιδέες της ισότητας στην κοινωνία, τον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων, την αποδοχή της διαφορετικότητας, τη διαπολιτισμική επικοινωνία, την κοινωνική ενσωμάτωση, τη συνεργασία και την ομαδική προσπάθεια, ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, θρησκείας, μειονότητας ή οποιασδήποτε άλλης διαφοράς.

Εισαγωγή

Στις ιδρυτικές διακηρύξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τονίζονται, η αποδοχή της ισότητας των δύο φύλων, ο σεβασμός των αρχών της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της εφαρμογής των νόμων, του σεβασμού των άλλων, της υπευθυνότητας, της ασφάλειας, της ευημερίας, της ανεκτικότητας, της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης. Η παραδοχή των ίσων δικαιωμάτων, της συνεργασίας, των ανοιχτών συνόρων ανάμεσα σε χώρες με πολλές γλώσσες και διαφορετικούς πολιτισμούς. Τονίζεται επίσης ότι οι ευρωπαϊκές κοινωνίες είναι εναντίον του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, και όλων των κατηγοριών των διακρίσεων και των ανισοτήτων, και ότι όλοι σέβονται τα δικαιώματα των μειονοτήτων (European Commission, 2007). Ειδικότερα για τα σπορ τονίζεται ότι διατηρούν ένα σοβαρό κοινωνικό ρόλο μεταξύ των πολιτών της Ευρωπαϊκής ένωσης και μια εξέχουσα δυναμική στην κατεύθυνση της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ο αθλητισμός για όλους, οι ίσες ευκαιρίες για σπορ, οι αθλητικές υποδομές, βοηθούν, ώστε μέσα από τα σπορ να αναπτύσσονται οι κοινωνίες και

να ενδυναμώνεται η κοινωνική συνοχή (COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, 2010).

Κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2016, η International Olympic Committee είχε την εξαιρετική πρωτοβουλία να προκαλέσει την παγκόσμια προσοχή, και να στείλει ένα μήνυμα στην ανθρωπότητα, ότι και οι πρόσφυγες είναι άνθρωποι που συνεισφέρουν στην κοινωνία. Έτσι, 10 αθλητές πρόσφυγες συμμετείχαν ως ξεχωριστή ομάδα στο Rio 2016 δίνοντας μια ελπίδα σε όσους βασανίζονται από πολέμους, από χώρες όπως το Σουδάν, η Συρία, το Κονγκό και η Αιθιοπία.

Σε ένα σχετικό πρόγραμμα που εφαρμόσαμε κάποια χρόνια πριν στην χώρα μας, το λεγόμενο πρόγραμμα Καλλιπάτειρα, καλλιεργήθηκαν μια σειρά ολυμπιακών αξιών όπως αυτές της ειρηνικής συνενούρησης, της εκπαίδευσης χωρίς διακρίσεις, σε πνεύμα φιλίας, αλληλεγγύης, συνεργασίας τίμιου παιχνιδιού και ισότητας. Εφαρμόσθηκε τα έτη 2005-2007 στα σχολεία της χώρας και εκπαιδεύτηκαν 2000 καθηγητές φυσικής αγωγής. Στο πρόγραμμα αυτό δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην προαγωγή της ισότητας στην κοινωνία, μέσα από τα σπορ, και σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις διαπολιτισμικές αξίες, το ρατσισμό και την ξενοφοβία, την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση και την κοινωνία, την κοινωνική ανισότητα και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σκοπός του προγράμματος ήταν να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές στα παραπάνω θέματα και να προβάλλει την ισότητα στην κοινωνία, μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής και τη συμμετοχή των νέων στα σπορ και τις φυσικές δραστηριότητες. Η φιλοσοφία του επικεντρώθηκε στην προαγωγή της ισότητας στην κοινωνίας, κατά της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, μέσα από τα σπορ και τις φυσικές δραστηριότητες. Τα σπορ και οι φυσικές δραστηριότητες μπορούν να προωθήσουν την ισότητα στην κοινωνία, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αποδοχή των άλλων, την επικοινωνία των πολιτισμών, την κοινωνική ενσωμάτωση, την συνεργασία και την ομαδική προσπάθεια. Και όλα αυτά γιατί ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, θρησκεία, μειονότητα, εθνότητα, πολιτισμό, και στα σπορ και στην ζωή, «όλοι είμαστε διαφορετικοί αλλά και όλοι είμαστε ίσοι».

Μπορούν τα σπορ να αλλάξουν τον κόσμο; Μπορούν να βοηθήσουν στην προσφυγική κρίση, και στο μεγάλων κύμα προσφύγων που απασχολεί τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια; Μπορούν να προωθήσουν τις ιδέες της ισότητας στην κοινωνία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αποδοχή της διαφορετικότητας, την επικοινωνία των πολιτισμών, τη συνεργασία, την ομαδική προσπάθεια, ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, θρησκεία, μειονότητα,

πολιτισμό, ανισότητα, αναπηρία, αδυναμία; Πιστεύοντας απολύτως ότι ανεξάρτητα του πόσο μακριά θέλει κανείς να φτάνουν οι ιδέες του, αξίζει κανείς να ασχοληθεί σοβαρά με το θέμα, ξεκινήσαμε την εφαρμογή ενός καινοτόμου προγράμματος στη Σχολή Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σε συνεργασία με την United Nations agency High Commissioner for Refugees.

Περιγραφή του προγράμματος

Ο στόχος του προγράμματος είναι πολλαπλός: Να διδάξει στους φοιτητές πώς να εργάζονται με νεαρούς πρόσφυγες σε προγράμματα αθλητισμού και άσκησης. Να ενθαρρύνει τους νεαρούς πρόσφυγες να συμμετάσχουν ενεργά στην άθληση και τη σωματική άσκηση. Το

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας να βοηθήσει τους πρόσφυγες στην ένταξη και την ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία και να εμφυσήσει τις ιδέες της ισότητας στην κοινωνία, της αλληλεπίδρασης, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αποδοχής των άλλων και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας, της συνεργασίας, και του ομαδικού πνεύματος, ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, θρησκείας, μειονότητας, πολιτισμού, κ.λπ. Να προωθηθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Να βοηθήσει τους νεαρούς πρόσφυγες να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες και παιχνίδια με πνεύμα ευγενούς άμιλλας. Να απολαμβάνουν το παιχνίδι, να μαθαίνουν από το παιχνίδι, να βελτιώσουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, να έχουν θετική στάση προς τη χώρα μας, να αποκτούν νέους φίλους και να μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα. Να ενθαρρύνεται ο διάλογος μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών και μειονοτήτων.

Στο πρόγραμμα αυτό εισάγονται παιχνίδια και δραστηριότητες που συμβάλουν στη διαμόρφωση και την ενίσχυση της ομάδας. Εισάγονται δραστηριότητες που επιτρέπουν στα άτομα να ανακαλύψουν και να γνωρίσουν την παιδεία, τον πολιτισμό, το όνομα των άλλων, κ.λπ. Εισάγοντας αθλητικές

δραστηριότητες και παιχνίδια που δίνουν στα άτομα την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους, να καταλάβουν ότι οι άνθρωποι με διαφορετικό πολιτισμικό και κοινωνικό υπόβαθρο μπορεί να βλέπουν τον κόσμο από διαφορετική σκοπιά, και να είναι ανοιχτά σε γνώσεις που μπορεί να αποκτήσουν από τους συμμετέχοντες.

Δεν γίνεται διδασκαλία από τους φοιτητές προς τους πρόσφυγες, αλλά παίζουν μαζί τους. Σε όλα τα παιχνίδια δημιουργούνται μικτές ομάδες φοιτητών προσφύγων και μικτές ομάδες αγοριών κοριτσιών. Παίζονται τα γνωστά αθλήματα, βόλει, μπάσκετ, ποδόσφαιρο κλπ, αλλά συνήθως αλλάζουν οι κανονισμοί, και οι ομάδες είναι μικτές ομάδες με αγόρια και κορίτσια, άνδρες και γυναίκες, ικανότητες, εθνικότητες κλπ.

Αλλάζουν οι κανονισμοί ώστε, η μπάλα να περνάει από όλους, όλοι να συνεργάζονται, να γνωρίζουν ο ένας τον άλλο, να διασκεδάζουν και να συμμετέχουν. Σε όλα τα παιχνίδια ή στις πάσες για παράδειγμα ενθαρρύνονται να λένε πρώτα το όνομά τους, να λένε το φαγητό που τους αρέσει, να λένε το όνομα της χώρας τους, να λένε ποια είναι η θρησκεία τους, να λένε πως νιώθουν, τι τους αρέσει, τι έμαθαν, τι νιώθουν για τους άλλους, αν νιώθουν ίσοι, τι νιώθουν για την χώρα μας, και ναι ενθαρρύνονται να μιλάνε τη γλώσσα τους, ή αγγλικά, ότι αγαπάνε, αλλά κυρίως ελληνικά (Exercise program for refugees, 2018).

Επίλογος

Το πρόγραμμα προσπαθεί να στείλει ένα μήνυμα στην ελληνική κοινωνία ότι, και στον αθλητισμό και στη ζωή, όλοι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί, αλλά

και όλοι είναι ίσοι. Η συμμετοχή στα σπορ είναι ένας εξαιρετικός τρόπος ενσωμάτωσης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία, για όσο χρονικό διάστημα θα είναι στη χώρα μας, και ναι, μέσα από τα σπορ μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο προς το καλύτερο.

Βιβλιογραφία

Council of the European Union (2010). Council conclusions of 18 November 2010 on the role of sport as a source of and a driver for active social inclusion. Official Journal of the European Union C 326/5. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52010XG1203%2804%29>

European Commission (2007). Declaration on the occasion of the 50th anniversary of the signature of the Treaties of Rome. *europa.eu/50/docs/berlin_declaration_en.pdf*

Exercise program for refugees (2018).

http://lab.pe.uth.gr/psych/index.php?option=com_content&view=article&id=265&Itemid=308&lang=en

Theodorakis et al., (2008). *The Kalipateira project. From sport to daily life. All equal – all differed*. Greek Ministry of Education.

http://lab.pe.uth.gr/psych/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=256&lang=el.

Παιδαγωγικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Όλγα Κούλη

Επίκουρος Καθηγήτρια Σ.Ε.Φ.Α.Α. Δ.Π.Θ.

okouli@phyed.duth.gr

Η πολυπολιτισμικότητα που χαρακτηρίζει τις σημερινές κοινωνίες προσκρούει στην ευρέως διαδεδομένη αντίληψη που επικρατεί συχνά περί αναγκαιότητας για εθνική, γλωσσική και πολιτισμική ομοιογένεια. Καθώς, όμως, η συνύπαρξη πολλών πολιτισμών αποτελεί μια κατάσταση που όχι μόνο θα διατηρηθεί, αλλά και θα ενισχυθεί μελλοντικά, προκύπτει ότι θα πρέπει να υπάρξουν αντίστοιχες αλλαγές τόσο στον ιδεολογικό προσανατολισμό, όσο και στους θεσμούς της δεδομένης κοινωνίας (Dietrich, 2006.) Για το λόγο αυτό, εάν οι μαθητές/τριες μάθουν να ζουν με τον «άλλο», τον διαφορετικό (UNESCO, 2002) στο μικρο-επίπεδο του σχολείου, τότε θα είναι μελλοντικά σε θέση να αλληλεπιδρούν με επιτυχία με τους ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και στο μακρο-επίπεδο της κοινωνίας.

Με βάση τα παραπάνω και σε ότι αφορά, τόσο την πολυπολιτισμικότητα, όσο και τη διαπολιτισμικότητα, μπορεί να ειπωθεί ότι η **πολυπολιτισμικότητα** είναι το δεδομένο και περιγράφει μία συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα, ενώ η **διαπολιτισμικότητα** είναι το ζητούμενο και προϋποθέτει την πολυπολιτισμικότητα, αλλά δεν απορρέει αυτόματα από αυτήν.

Ορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η προετοιμασία για τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές πραγματικότητες που τα άτομα βιώνουν σε πολιτισμικά ποικίλες συνθήκες (Katz, 1982) και επιχειρεί:

- να υπερβεί τον αναχρονισμό και τη δυσλειτουργία,
- να συμβάλει με τέτοιο τρόπο, ώστε η εκπαίδευση να συμβαδίζει με τις κοινωνικές εξελίξεις,
- να αναδείξει τους τρόπους, με τους οποίους η διαπολιτισμική εκπαίδευση συμβάλει στη διαμόρφωση των πολυπολιτισμικών προσωπικοτήτων.

Μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Τα μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αρχικά εμφανίστηκαν και εφαρμόστηκαν στις ανεπτυγμένες χώρες. Τη δεκαετία 1950, δημιουργήθηκαν εκπαιδευτικά μοντέλα προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλότερη ένταξη και προσαρμογή των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών στο σχολικό και κατ' επέκταση κοινωνικό περιβάλλον (Μάρκου, 1997). Στην Ευρώπη, τα πρώτα θεσμικά μέτρα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ελήφθησαν το 1977, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών των οικονομικών μεταναστών (Δραγώνα, 2004).

Βασικές εκπαιδευτικές πολιτικές διαφορετικών προσεγγίσεων, σύμφωνα με τον Γεωργογιάννη (1997), παρουσιάζονται στα ακόλουθα μοντέλα:

1. Αφομοιωτικό μοντέλο (1950):

Στο αφομοιωτικό μοντέλο τα άτομα διαφορετικής εθνικής προέλευσης αλληλεπιδρούν και συμμετέχουν στην καθημερινή ζωή μιας ευρύτερης κοινωνίας, χωρίς να παίζει ρόλο η διαφορετική τους προέλευση. Στο μοντέλο αυτό, όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από την εθνική και πολιτισμική τους προέλευση, πρέπει να αποκτήσουν γνώσεις και ικανότητες που θα τους επιτρέψουν να συμμετάσχουν στον κοινό εθνικό πολιτισμό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η μεταναστευτική ομάδα να χάνει τα δικά της πολιτισμικά στοιχεία και αναμιγνύεται σε τέτοιο βαθμό με την άλλη ομάδα, ώστε να μην μπορεί να διακριθεί ως ξεχωριστή. Για το λόγο αυτό, επικρατεί εθνοκεντρισμός και πλήρης εξάρτηση όλων των ατόμων, από τον επικρατούντα πολιτισμό.

2. Μοντέλο ενσωμάτωσης (1970):

Στο μοντέλο της ενσωμάτωσης κάθε μεταναστευτική ομάδα είναι φορέας ενός πολιτισμού, που δέχεται βέβαια τις επιδράσεις από τη χώρα υποδοχής, ταυτόχρονα όμως ασκεί επίδραση σ' αυτήν και συμμετέχει στην αναδιαμόρφωση της.

Ενώ με την αφομοίωση σημειώνεται αποκοπή από τις ρίζες του παρελθόντος, αντίθετα με την ενσωμάτωση η υπάρχουσα παράδοση της εθνικής ομάδας αποτελεί μέρος της νέας εθνικής ταυτότητας. Η **αφομοίωση** και η **ενσωμάτωση** δεν έδιναν ουσιαστική λύση στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα παιδιά στο σχολείο. Συνέβαλαν στην αναπαραγωγή των κοινωνικοπολιτισμικών ανισοτήτων και του εθνικού διαχωρισμού.

3. Πολυπολιτισμικό μοντέλο (1970):

Στο πολυπολιτισμικό μοντέλο, οι πολιτισμοί τείνουν να ξεπεράσουν τα στεγανά συναισθήματά τους περί εθνικής υπεροχής και να καταλήξουν σε

μία συναινετική αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση, δηλαδή ηθική αναγκαιότητα αναγνώρισης της ισοτιμίας των πολιτισμών. Το συγκεκριμένο μοντέλο, κατακρίθηκε γιατί δεν παρεμβαίνει διεκδικητικά στην ουσιαστική αλλαγή των κοινωνικών δομών της χώρας υποδοχής.

4. Αντιρατσιστικό μοντέλο (1980):

Στο αντιρατσιστικό μοντέλο, πέρα από τις στάσεις των ατόμων, πρέπει να αλλάξουν και οι δομές της εκπαίδευσης της κοινωνίας, ώστε να εξαλειφθούν οι φυλετικές διακρίσεις σε βάρος των μεταναστών μαθητών. Βασικοί στόχοι του μοντέλου αυτού είναι η ισότητα (ισότητα για όλα τα παιδιά), η δικαιοσύνη (δικαιοσύνη που το κράτος οφείλει να παρέχει σε όλους δίνοντας ίσες ευκαιρίες ζωής, ανάπτυξης και συμμετοχής σε όσα η κοινωνία προσφέρει) και η απελευθέρωση (απελευθέρωση από ρατσιστικά πρότυπα των καταπιεζόμενων και των καταπιεστών).

5. Το διαπολιτισμικό μοντέλο (1980):

Στο διαπολιτισμικό μοντέλο, υπάρχει διαλεκτική σχέση, δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφόρων εθνικών μεταναστευτικών ομάδων (Μάρκου, 1995).

Βασικά χαρακτηριστικά Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Council of Europe 1986):

- α) έχει ως πεδίο αναφοράς την άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής,
- β) προκαλεί την αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών των χωρών καταγωγής και υποδοχής,
- γ) προξενεί επανεξέταση και αναθεώρηση κοινωνικοκεντρικών και εθνοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου,
- δ) αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και οικονομικής ένταξης κ.λ.π.

Βασικές αρχές που διέπουν το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης (Essinger, 1988):

- Ενσυναίσθηση, κατανόηση των προβλημάτων των άλλων και της διαφορετικότητας.
- Αλληλεγγύη, ξεπερνά τα όρια των κρατών, παραμερίζει την κοινωνική ανισότητα και αδικία.

- Σεβασμό στην πολιτισμική ετερότητα που πραγματοποιείται με το άνοιγμα στους άλλους πολιτισμούς και τη συμμετοχή αυτών, στο πολιτισμό της χώρας υποδοχής.
- Εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης και την απαλλαγή από εθνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Αξιώματα που διέπουν το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης (Δαμανάκης, 2000):

- Το αξίωμα της ισοτιμίας των πολιτισμών, στηρίζεται στη βασική παραδοχή της Εθνολογίας ότι οι πολιτισμοί εξυπηρετούν τις ιδιαίτερες ανάγκες των ομάδων που τους έχουν αναπτύξει
- Η ισοτιμία του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, αναφέρεται στην αναγκαιότητα της θεώρησης των μειονοτικών μαθητών όχι ως «ελλειμματικών» αλλά ως «διαφορετικών».
- Η παροχή ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, προσδοκάται ότι η ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών για τους μειονοτικούς πληθυσμούς θα επιφέρει και την ισότητα σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Συνοπτικά

Το διαπολιτισμικό μοντέλο είναι ένα ολοκληρωμένο μοντέλο εκπαίδευσης που βασίζεται στην αλληλεπίδραση και αμοιβαία συνεργασία ανάμεσα σε άτομα διαφόρων μεταναστευτικών ομάδων και έχει ως στόχο τη δημιουργία ανοιχτών κοινωνιών, που θα χαρακτηρίζονται από ισονομία, αλληλοκατανόηση και αλληλοαποδοχή. Συνεπώς, εάν το σχολείο στραφεί προς αυτή την κατεύθυνση με συγκεκριμένα προγράμματα, θα μπορέσει να καλλιεργήσει στα παιδιά την κριτική σκέψη και παράλληλα να ανταποκριθεί στις εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές προσδοκίες όλων των εθνικών ομάδων (Γεωργογιάννης, 1997). Τέλος, το σχολικά αυτά προγράμματα πρέπει να έχουν σαν βάση, ότι ο στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αγωγής, σύμφωνα με τις Κεσίδου και Παπαδοπούλου (2008), είναι η ανάπτυξη τόσο της «διαπολιτισμικής ετοιμότητας» (δεκτικότητα απέναντι στο ξένο και το διαφορετικό), όσο και της «διαπολιτισμικής ικανότητας-δεξιότητας», η οποία παραπέμπει στην ικανότητα αποτελεσματικής διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας και της πολιτισμικής διαφοράς.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Council of Europe (1986). *The CDCC's Project No 7: The Education and Cultural Development of Migrants (Final Report)*, Strasbourg.
- Γεωργογιάννης, Π. (1997). Μοντέλα εκπαίδευσης μειονοτικών παιδιών και μετακινούμενων πληθυσμών. Ειδικές προτάσεις για βαλκανικές χώρες. *Εκπαίδευση και Δια-Πολιτισμική Επικοινωνία*, 1^ο Διαβαλκανικό Συνέδριο, Πάτρα, 3-5 Μαΐου 1996, 125-135, Gutenberg, Αθήνα.
- Δαμανάκης, Μ. (επιμ.) (2000), *Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση*, Αθήνα: Gutenberg.
- Dietrich, I. (2006), «Παιδεία και πολυπολιτισμικότητα- η μεταβολή των αιτημάτων προς τα σχολεία», στο: Χατζηδήμου, Δ./ Χ. Βιτσιλάκη (επιμ.), *Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας*, Πρακτικά ΙΑ' Διεθνούς Συνεδρίου, Ρόδος 21, 22 και 23 Οκτωβρίου 2005, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 45-60.
- Essinger, H. (1988). *Interkultureller Erziehung in multiethnischen Gesellschaften*. In G. Pommerin (Ed.) *Und im Ausland sind die Deutschen auch Fremde*, Frankfurt.
- Δραγώνα, Θ. (2004). *Η διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Retrieved from <http://www.e21.gr/articles>.
- Katz, J. (1982). Multicultural education: Games educators play. *Multiracial Education*, 10, 2, 11-18.
- Κεσίδου, Α., & Παπαδοπούλου, Β. (2008), Η διαπολιτισμική διάσταση στη βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: αναγκαιότητα και εφαρμογές, υπό δημοσίευση στο: *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*.
- Μάρκου, Γ. (1995). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, τόμος Ι, Αθήνα.
- Μάρκου, Γ. (1997). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, τόμος Ι. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- UNESCO (2002), *Εκπαίδευση. Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της*, Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα υπό την προεδρία του Jacques Delors, μτφ. Ομάδα εργασίας του ΚΕΕ, Αθήνα: Gutenberg.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ-ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Μαρία Νικοπούλου

Ε.ΔΙ.Π – Τ.Ε.Φ.Α.Α. Α.Π.Θ.

marnikop@gmail.com

Εισαγωγή

Με τον όρο κοινωνική ένταξη εννοούμε μια πολυδιάστατη, δυναμική διαδικασία που σε ατομικό επίπεδο αντανακλά, στη διεύρυνση των ορίων του σεβασμού και στην αναγνώριση και κατανόηση των αναγκών και των προσωπικών συνηθειών όλων των ατόμων ιδιαίτερα εκείνων με διαφορετική κουλτούρα και εθνικότητα και σε συλλογικό επίπεδο στην απόκτηση της ενσυναίσθησης, στην αύξηση των κοινωνικών δεσμών, της συνοχής, της αλληλοαποδοχής και της αλληλεγγύης.

Πρακτικά, η κοινωνική ένταξη επιτυγχάνεται μέσα από την εφαρμογή του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης που έχει ως στόχο τη δημιουργία ανοιχτών κοινωνιών που θα διακατέχονται από ισονομία, αλληλοκατανόηση και αλληλοαποδοχή. Στην πραγματικότητα, θα έπρεπε να αποτελεί μέρος της γενικότερης εκπαιδευτικής διαδικασίας και όχι ένα ξεχωριστό μοντέλο εκπαίδευσης. Αποτελείται από τέσσερις βασικές αρχές: α. την ανάπτυξη της **ενσυναίσθησης** της δυνατότητας δηλαδή που έχει το άτομο να τοποθετεί τον εαυτό του στη θέση του άλλου, να αντιλαμβάνεται και να κατανοεί τα συναισθήματα του άλλου, και να τον/την αντιμετωπίζει με συμπάθεια, β. την καλλιέργεια της **αλληλεγγύης**, με την έννοια της αλληλοβοήθειας και της συνεισφοράς για την ανάπτυξη μιας ομαδικής ταυτότητας που εμποδίζει να καλλιεργηθούν φαινόμενα ανισότητας και αδικίας, γ. την εκπαίδευση στον **διαπολιτισμικό σεβασμό**, δηλαδή στην γνωριμία και κατανόηση της κουλτούρας, της παράδοσης, της ιστορίας κλπ των ατόμων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και τέλος δ. την εκπαίδευση που **απορρίπτει τον εθνικισμό**, και αποσκοπεί στην εξάλειψη των στερεότυπων και των προκαταλήψεων ανοίγοντας δρόμους επικοινωνίας με όλα τα άτομα ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης.

Στην Ελλάδα με το νόμο 2413/1996 θεσμοθετήθηκαν τα πρώτα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που παρόλη την ιδιαιτερότητα του μαθητικού δυναμικού ακολουθούν ακόμα και σήμερα το ίδιο αναλυτικό πρόγραμμα με τα υπόλοιπα δημόσια σχολεία με την επισήμανση ότι μπορεί να γίνει τροποποίηση ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών του εκάστοτε σχολείου. Το

διαπολιτισμικό γυμνάσιο Εύοσμου ιδρύθηκε το 1999 ως σχολείο υποδοχής και εκπαίδευσης των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών διατηρώντας ένα ποσοστό 40% Ελλήνων για την ουσιαστικότερη κοινωνικοποίηση των πρώτων στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην κοινωνία γενικότερα.

Σκοπός του κειμένου είναι η διάχυση τόσο της θεωρητικής όσο και της πρακτικής γνώσης σε δράσεις κοινωνικής ένταξης μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής στο Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο Εύοσμου.

Εφαρμογή μαθημάτων με απώτερο στόχο την κοινωνική ένταξη

Η ανάγκη δημιουργίας και εφαρμογής παιχνιδιών και δραστηριοτήτων με απώτερο στόχο στην κοινωνική ένταξη παιδιών διαφορετικής νοοτροπίας, κουλτούρας, εθνικότητας και φύλου, φάνηκε να είναι επιτακτική από τις πρώτες μέρες συνύπαρξης των μαθητών στο διαπολιτισμικό γυμνάσιο. Τα ερωτήματα που απασχόλησαν το Σύλλογο Διδασκόντων και κληθήκαμε από πολύ νωρίς να απαντήσουμε ήταν α. ποιος είχε ανάγκη να ενταχθεί, β. ποιά μέσα θα χρησιμοποιούσαμε προκειμένου να κάνουμε την ένταξη ουσιαστική και γ. ποιος θα ήταν ο πιο αποτελεσματικός τρόπος.

Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αλλά και την καθημερινή παρατήρηση των παιδιών που προσπαθούσαν να συμβιώσουν και να συνεργαστούν σε ένα καινούργιο και ιδιόμορφο για αυτά περιβάλλον, συμφωνήσαμε ότι ανάγκη για αυτού του είδους την εκπαίδευση είχαν όλοι οι μαθητές ανεξαρτήτως αν ήταν αλλοδαποί, παλιννοστούντες ή γηγενείς. Ιδιαίτερα οι τελευταίοι θα έπρεπε να προετοιμαστούν και να απαλλαχθούν από έναν εθνικιστικό τρόπο σκέψης καθώς και από πολλά στερεότυπα και προκαταλήψεις που είχαν υιοθετήσει από μια φαινομενικά, μέχρι πρότινος, ομοιογενή σχολική τάξη και κοινωνία. Επιπρόσθετα, ήταν φανερό ότι, ιδιαίτερα σε αυτό το σχολικό περιβάλλον, η ενασχόληση των μαθητών με τέτοιου είδους δραστηριότητες θα έπρεπε να είναι καθημερινή και ενταγμένη σε ένα δομημένο πλαίσιο. Έτσι, υιοθετώντας τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι στόχοι της φυσικής αγωγής τροποποιήθηκαν και η ανάπτυξη και εξάσκηση των κινητικών δεξιοτήτων που αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους του μαθήματος χρησιμοποιήθηκε ως μέσο και όχι ως αυτοσκοπός. Συγκεκριμένα, ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε:

α. στο να μάθουν οι μαθητές τον εαυτό τους και τους άλλους, για τον εαυτό τους και για τους άλλους μέσα από παιχνίδια και δραστηριότητες γνωριμίας και

αυτοελέγχου, επικοινωνίας και ενεργής ακρόασης. Ένα παράδειγμα παιχνιδιού

γνωριμίας ήταν το "και εγώ" που αποτελείται από δυο μέρη. Στο πρώτο μέρος κάθε παιδί έπρεπε να σκεφτεί και να δηλώσει κάτι που το έχει μοναδικό και στο δεύτερο μέρος κάτι που θεωρούσε ότι το έχει κοινό με τους περισσότερους συμμαθητές του. Έτσι οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να διερευνήσουν

και να εξοικειωθούν τόσο με τη ατομικότητα τους (διαφορές) όσο και με την συλλογικότητα (ομοιότητες). Για την ανάπτυξη του αυτοελέγχου και του σεβασμού χρησιμοποιήθηκαν το taekwo ατομικά και σε ζευγάρια, δραστηριότητες μετακίνησης σε περιορισμένο χώρο, τροποποιημένα παιχνίδια όπως π.χ. το ποδόσφαιρο σε περιορισμένο χώρο, με δυο μπάλες και τέσσερις εστίες, δυο για κάθε ομάδα χωρίς όμως τη δυνατότητα ύπαρξης τερματοφύλακα.

Επιπρόσθετα, προκειμένου να αναπτυχθεί ο διαπολιτισμικός σεβασμός χρησιμοποιήθηκαν παραδοσιακά παιχνίδια και χοροί που κάθε παιδί δίδασκε στους συμμαθητές του.

β. στο να μάθουν και να εξασκηθούν τα παιδιά στην συνεργασία για τη δημιουργία ενός θετικού και ασφαλούς περιβάλλοντος μάθησης απαλλαγμένου από κριτική και ρατσιστικές τάσεις, προσπαθώντας να διατηρηθεί ο ανταγωνισμός σε υγιή επίπεδα. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκαν παιχνίδια ρόλων, αποδοχής

ποικιλομορφίας, εμπιστοσύνης και φιλίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συνεργασίας, αρχηγίας και καθοδήγησης και αλληλοβοήθειας. Όσον αφορά στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τροποποιήθηκαν οι κανονισμοί γνωστών αθλημάτων όπως για παράδειγμα της πετοσφαίρισης με τη μια ομάδα να έχει το δικαίωμα να παίζει με περισσότερους παίκτες από την άλλη, να ανταλλάσει περισσότερες από τρεις πάσες για να περάσει τη μπάλα στο αντίπαλο τερν κ.α.. Επίσης, συνδυάστηκαν και κάποια παιχνίδια όπως εκείνων του ποδοσφαίρου και του παιχνιδιού "μαντηλάκι", κατά τη διάρκεια του οποίου η πρώτη πάσα δινόταν συνέχεια στην ίδια ομάδα δημιουργώντας έτσι κατάσταση αδικίας αφού η ομάδα που έπαιρνε τη μπάλα εκδήλωνε την πρώτη επίθεση που τις περισσότερες φορές κατέληγε σε γκολ. Σε όλες τις περιπτώσεις δινόταν ο απαραίτητος χρόνος παιχνιδιού έτσι ώστε τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη

διαφορετική συνθήκη και να αρχίσουν να διαμαρτύρονται για τις άνισες συνθήκες και στη συνέχεια γινόταν συζήτηση με ολόκληρο το τμήμα.

γ. τέλος, δόθηκε έμφαση στην ομαδική εργασία για τη συν-δημιουργία μιας νέας συνθήκης μέσα από την τροποποίηση και εφαρμογή τροποποιημένων παιχνιδιών και τη συμμετοχή των μαθητών σε άγνωστες για αυτούς, δραστηριότητες. Για παράδειγμα, χρησιμοποιήθηκε το μπόουλιγκ με τους μαθητές να χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα να συμφωνεί και να τηρεί μια κοινή γραμμή στον τρόπο ρήψης της μπάλας που σταδιακά αύξανε ο βαθμός δυσκολίας και ποικιλομορφίας.

Συμπεράσματα

Μέσα από την ένταξη των παραπάνω και άλλων παρόμοιων παιχνιδιών και δραστηριοτήτων στο μάθημα της φυσικής αγωγής κατά τη διάρκεια δώδεκα σχολικών χρόνων και τη συστηματική παρατήρηση της συμπεριφοράς των μαθητών θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την αποτελεσματικότητα τους όσον αφορά στην προώθηση της ισότητας, στην αποδοχή διαφορετικότητας, στην ανάπτυξη του αυτοελεγχου, στην ομαδική εργασία κ.α.. Είναι σημαντικό, τόσο κατά το σχεδιασμό όσο και κατά την υλοποίηση, η δράση να απευθύνεται σε όλους τους μαθητές, ο στόχος της να είναι συγκεκριμένος και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν να είναι τα κατάλληλα. Επιπρόσθετα, ο καθηγητής θα πρέπει να υποδείξει την ανάλογη υπομονή και επιμονή όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων λόγω τόσο της ιδιαιτερότητας του μαθητικού πληθυσμού όσο και της ποικιλομορφίας των επιθυμητών αποτελεσμάτων.

Βιβλιογραφία

Γεωργογιάννης, Π. (2007). Διαπολιτισμική Κοινωνική Ψυχολογία και έρευνα, Πάτρα. σ.σ. 51-53.

Μάρκου Γ. (1996), Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση – Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Αθήνα ΥΠ.Ε.Π.Θ., Γ.Γ.Λ.Ε..

Νόμος 2413/1996 Η Ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 124/17.6.1996, τ. Α..

Choi W. & Chepyator-Thomson R. () Multiculturalism in Teaching Physical Literatute. A review of U.S. based literature. *Journal of research*, Vol 6(2), pp14-20.

Εφαρμόζοντας το Μοντέλο Διδασκαλίας Υπευθυνότητας του Hellison: Μια Πρακτική Έρευνα Δράσης

Αχίλλειος Κουτελίδας - 28ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων akoutelidas@gmail.com

Νικόλαος Διγγελίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής ΣΕΦΑΑ ΠΘ

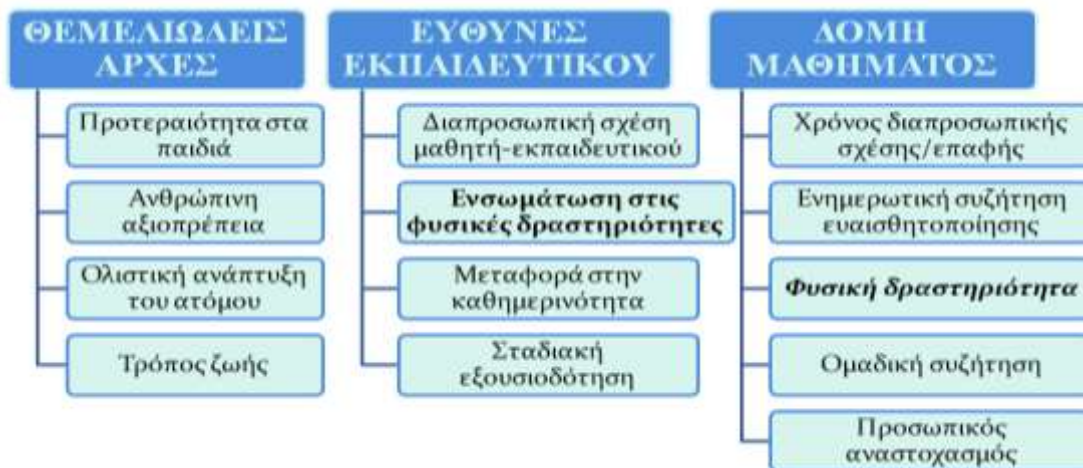
Ιωάννης Σύρμπας, Ph.D.

1. Εισαγωγή (στόχοι - σκεπτικό της δράσης, σχολείο εφαρμογής, τάξη, αριθμός συμμετεχόντων, χρονική περίοδος εφαρμογής)

Το μοντέλο διδασκαλίας υπευθυνότητας του Hellison (2011) έχει εξαπλωθεί παγκόσμια και αποκτά ένα συνεχώς διευρυνόμενο θεωρητικό υπόβαθρο. Έχει αναπτυχθεί μέσα από 40 και πλέον χρόνια έρευνας πεδίου. Νωρίς στην καριέρα του ο Hellison διέκρινε την ανάγκη διεύρυνσης των στόχων της παραδοσιακής φυσικής αγωγής, καθώς προπονητές και γυμναστές εξέφραζαν όλο και περισσότερη *ανησυχία για θέματα πειθαρχίας και παρακίνησης των μαθητών στο μάθημά τους, αλλά και εξαιτίας των επικίνδυνων συμπεριφορών των μαθητών στη διάρκεια της εφηβείας* λόγω των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν.

Τις βασικές αξίες – πυλώνες του μοντέλου αποτελούν η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ολιστική ανάπτυξη των νέων (συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική), η προτεραιότητα των νέων (το να εξελιχθούν σε καλύτερους ανθρώπους μέσα από την καλλιέργεια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των θετικών σχέσεων με τους συνανθρώπους τους) και τέλος, η μετουσίωση των αρχών του προγράμματος σε τρόπο ζωής για εκείνον που το εφαρμόζει. Επιπλέον, το θεωρητικό πλαίσιο του μοντέλου περιλαμβάνει τις ευθύνες του εκπαιδευτικού που το εφαρμόζει, αλλά και μια διαφοροποιημένη δομή πλάνου μαθήματος, αν και το κύριο και μεγαλύτερο μέρος του παραμένει η φυσική δραστηριότητα (Σχήμα 1).

Ειδικότερα, το μοντέλο διδασκαλίας υπευθυνότητας του Hellison (2011) δίνει έμφαση στην ανάπτυξη προσωπικά και κοινωνικά υπεύθυνων συμπεριφορών κατά τη διάρκεια της φυσικής δραστηριότητας αλλά και στη μεταφορά των υπεύθυνων συμπεριφορών και πέρα από το μάθημα της φυσικής αγωγής. Οι επιδιωκόμενες υπεύθυνες συμπεριφορές είναι γνωστές και ως επίπεδα υπευθυνότητας (Σχήμα 2).

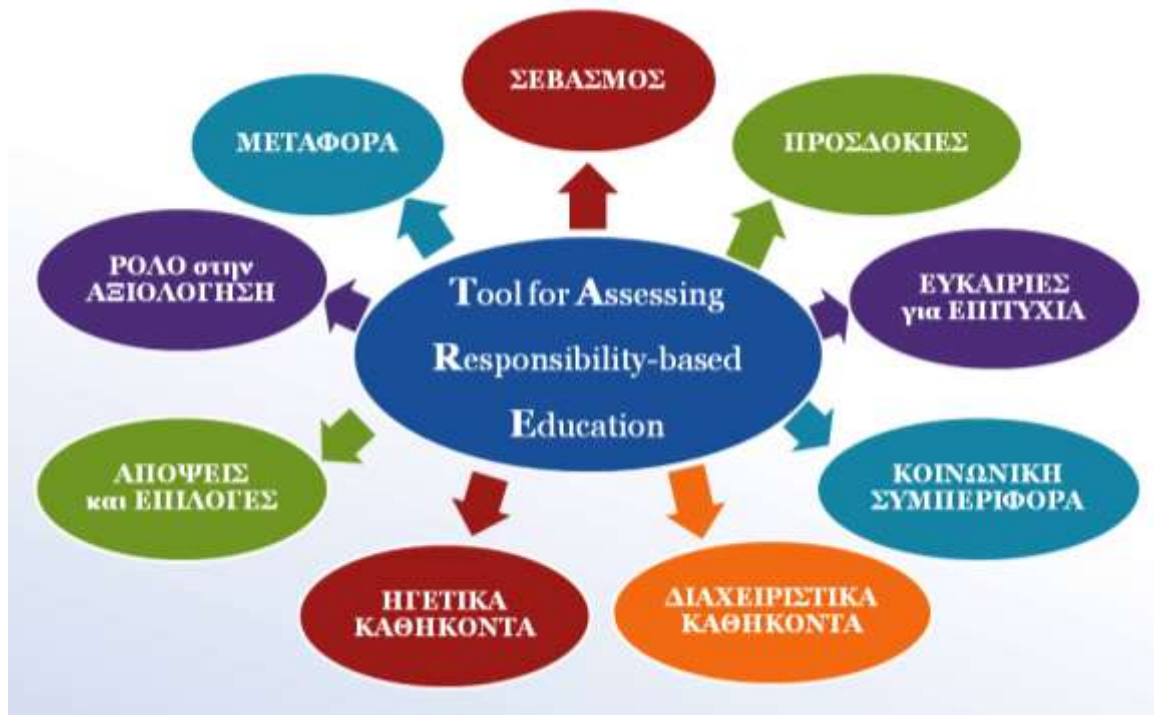
Σχήμα 1. Το θεωρητικό πλαίσιο της Διδασκαλίας Προσωπικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας μέσω της Φυσικής Δραστηριότητας (Hellison, 2011).

Σχήμα 2. Τα επίπεδα υπεύθυνης συμπεριφοράς των μαθητών (Hellison, 2011).

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εναρμονιστούν τα περιεχόμενα διδασκαλίας του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) στο δημοτικό σχολείο με το Μοντέλο Διδασκαλίας Προσωπικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας μέσω της Φυσικής Δραστηριότητας (TPSR) του Hellison (2011). Ειδικότερα, να προσαρμοστούν τα καθημερινά πλάνα διδασκαλίας Φ.Α. των Γ' και Δ' τάξεων ενός Δημοτικού σχολείου στις στρατηγικές διδασκαλίας του παραπάνω

μοντέλου, όπως αυτές ορίζονται από το Tool for Assessing Responsibility-based Education (TARE), ένα έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο παρατήρησης της εφαρμογής του μοντέλου αλλά και εργαλείο προσωπικού αναστοχασμού του εκπαιδευτικού που το εφαρμόζει (Σχήμα 3).

Σχήμα 3. Οι 9 στρατηγικές διδασκαλίας με βάση την υπευθυνότητα (T.A.R.E., Wright & Craig, 2011).

Στη συγκεκριμένη πρακτική έρευνα δράσης συμμετείχαν 27 μαθητές των Γ' και Δ' τάξεων (8 έως 9 ετών) ενός δημόσιου Δημοτικού σχολείου ημιαστικής περιοχής. Τα προσαρμοσμένα πλάνα μαθήματος -24 συνολικά- εφαρμόστηκαν κατά τη χρονική περίοδο του 3ου τριμήνου του σχολικού έτους 2016-2017 στη διάρκεια 8 εβδομάδων. Η εφαρμογή τους πραγματοποιήθηκε από τον εκπαιδευτικό Φ.Α. του σχολείου, υποψήφιο διδάκτορα, με 22 έτη υπηρεσίας στη δημόσια εκπαίδευση και 17 έτη προπονητικής εμπειρίας.

2. Παρουσίαση της δράσης (αναλυτική περιγραφή των φάσεων)

Τα μοντέλα διδασκαλίας στην επιστήμη της Φυσικής Αγωγής και των Παιδαγωγικών γίνονται όλο και πιο δημοφιλή (Metzler, 2011), αλλά έχουν θετικό αντίκτυπο μόνο εφόσον «μεταφραστούν» σε πράξη (Coulson et al., 2012). Για αυτό το λόγο στη συγκεκριμένη περίπτωση χρησιμοποιήθηκε ένας τύπος εκπαιδευτικής έρευνας δράσης, γνωστός ως πρακτική έρευνα δράσης (practical

inquiry). Αφετηρία της έρευνας δράσης αποτελεί μια προβληματική κατάσταση, ένα ζήτημα που απασχολεί τον εκπαιδευτικό και χρειάζεται βελτιωτικές παρεμβάσεις. Στην προκειμένη περίπτωση η πηγή βρισκόταν στην τρέχουσα κατάσταση (ανεύθυνη συμπεριφορά των μαθητών) στο γυμναστήριο (την ώρα της γυμναστικής) αλλά και στους υπόλοιπους χώρους του σχολείου (την ώρα των υπόλοιπων μαθημάτων αλλά και του διαλείμματος).

Στη συγκεκριμένη έρευνα δράσης αξιοποιήθηκε η συλλογή δεδομένων από τον εκπαιδευτικό-ερευνητή μέσω ανοιχτών και ελεύθερων τεχνικών· τήρηση ημερολογίου του εκπαιδευτικού με χρήση παθητικής καταγραφής (ο εκπαιδευτικός κατέγραφε ότι συνέβαινε) και ενεργητικής καταγραφής (ο εκπαιδευτικός διατύπωνε κρίσεις πάνω σε όσα συνέβαιναν). Η καταγραφή πραγματοποιήθηκε με άξονα τις εννέα στρατηγικές του TARE αμέσως πριν από την εφαρμογή του μοντέλου (δηλαδή των προσαρμοσμένων πλάνων διδασκαλίας) αλλά και επανειλημμένα κατά τη διάρκεια εφαρμογής του μοντέλου, μετά από κάθε μάθημα· έγινε δηλαδή **τεκμηρίωση αλλά και διαμόρφωση της εφαρμογής του μοντέλου**.

3. Παρατηρήσεις - καινοτόμα στοιχεία της δράσης

Το μοντέλο υπευθυνότητας του Hellison (2011) είναι ιδιαίτερα θελκτικό σε όσους επιχειρούν να το εφαρμόσουν εξαιτίας της πρακτικής του αποτελεσματικότητας αλλά και εξαιτίας της ιδιαίτερης διδακτικής του προσέγγισης που στοχεύει στη σταδιακή εξουσιοδότηση των μαθητών να θέτουν οι ίδιοι τους καθημερινούς στόχους κατά τη διάρκεια της συμμετοχής τους στο μάθημα. Επιπλέον, ξεχωριστή θέση στο μοντέλο κατέχουν ο αναστοχασμός των μαθητών, η λήψη αποφάσεων από τους ίδιους τους μαθητές, η διαμόρφωση άποψης και η έκφρασή της από τους ίδιους τους μαθητές (Watson & Clocksin, 2013).

4. Αξιολόγηση - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Πραγματοποιήθηκε καταγραφή των πρακτικών που χρησιμοποίησε ο εκπαιδευτικός, σύμφωνα με τις 9 πρακτικές διδασκαλίας του TARE, και επιδιώχθηκε η κατανόηση, ερμηνεία, αξιολόγηση και ο ανασχεδιασμός τους στο πλαίσιο του αναστοχασμού:

a. Επιδεικνύοντας ΣΕΒΑΣΜΟ

- Ο εκπαιδευτικός απευθυνόταν στους μαθητές με το όνομά τους.
- Επεδίωκε οπτική επαφή μαζί τους, όταν τους μιλούσε.

- Αντιμετώπιζε τους μαθητές θετικά, ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά τους σε οποιαδήποτε στιγμή.
- Δεν έχανε την ψυχραιμία του (π.χ. φωνάζοντας ή χαρακτηρίζοντας τους μαθητές).

b. Θέτοντας ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

- Στην εισαγωγική ενημερωτική συζήτηση του μαθήματος, ο εκπαιδευτικός έθετε ξεκάθαρες προσδοκίες ως προς τους ψυχοκινητικούς στόχους αλλά και τους στόχους συμπεριφοράς ολόκληρου του τμήματος αλλά και συγκεκριμένων μαθητών.

- Κατά την ενσωμάτωση της διδασκαλίας υπευθυνότητας ζητούσε από κάποιους μαθητές να βάλουν στόχο μια ιδιαίτερη συμπεριφορά που τους αφορούσε. Π.χ. «Θα ελέγχω το θυμό μου στη διάρκεια του παιχνιδιού»

c. Δίνοντας ευκαιρίες για ΕΠΙΤΥΧΙΑ

- Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποίησε το φάσμα των στυλ διδασκαλίας (Mosston and Ashworth, 2002) με ιδιαίτερη έμφαση στη μέθοδο του μη αποκλεισμού.
- Απέφευγε τις συγκρίσεις μεταξύ των επιδόσεων των μαθητών· με προσανατολισμό στην αυτοβελτίωσή τους.
- Χρησιμοποίησε τροποποιημένο παιχνίδι.
- Όλοι οι μαθητές κλήθηκαν να συμμετάσχουν στις ομαδικές συζητήσεις-συνελεύσεις εκφράζοντας την άποψή τους.

d. Ενισχύοντας την ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

- Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποίησε τη μέθοδο της αμοιβαίας διδασκαλίας.
- Επιχειρήθηκε μεταξύ των μαθητών αμοιβαία αξιολόγηση των ψυχοκινητικών στόχων αλλά και των στόχων συμπεριφοράς.
- Έγινε συνολική αξιολόγηση των στόχων συμπεριφοράς της ομάδας στη διάρκεια της ομαδικής συζήτησης.
- Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποίησε συνεργατικά παιχνίδια επίλυσης προβλημάτων.
- Χρησιμοποίησε τεχνικές θεάτρου που στόχευαν στην οπτική, λεκτική ή σωματική επικοινωνία.
- Χρησιμοποίησε την πρακτική «Πες μια καλή κουβέντα» αντί της αρνητικής ανατροφοδότησης για κάποιον που έκανε λάθος στο ομαδικό παιχνίδι.

e. Αναθέτοντας ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΑ καθήκοντα

- Η οργάνωση του χώρου και η περισυλλογή των υλικών του μαθήματος γινόταν από τους μαθητές.

- Ο σχεδιασμός του πλάνου της επόμενης εβδομάδας γινόταν από κάποιον μαθητή με τη βοήθεια συμμαθητών του.
- Οι μαθητές έπαιρναν το ρόλο του διαιτητή, συμπλήρωναν παρουσιολόγια ή μετρούσαν και κατέγραφαν επαναλήψεις των ασκήσεων

f. Αναθέτοντας ΗΓΕΤΙΚΑ καθήκοντα

- Η επίδειξη και περιγραφή ρουτίνας ασκήσεων προθέρμανσης ή τεχνικής πραγματοποιούνταν από μαθητή.
- Οι μαθητές παρείχαν ανατροφοδότηση και βοήθεια κατά την εφαρμογή της αμοιβαίας διδασκαλίας.
- Η οργάνωση της ομάδας στο παιχνίδι και ο ρόλος προπονητή αναθέτονταν εκ περιτροπής στους μαθητές.
- Οι μαθητές μεγαλύτερων τάξεων αναλάμβαναν την προετοιμασία και τη διδασκαλία σε μικρότερες τάξεις.
- Η ευθύνη διεξαγωγής της ομαδικής συζήτησης-συνέλευσης δόθηκε σταδιακά και εκ περιτροπής σε μαθητές.
- Η διαχείριση των αρνητικών συμπεριφορών κάποιων συμμαθητών γινόταν από τους ίδιους τους συμμαθητές τους στη διάρκεια της ομαδικής συζήτησης-συνέλευσης.

g. Δίνοντας ΕΠΙΛΟΓΕΣ και ακούγοντας ΓΝΩΜΕΣ

- Οι μαθητές ψηφίζοντας σαν ομάδα μπορούσαν να θέσουν, να δοκιμάσουν και να κλιμακώσουν τους ψυχοκινητικούς στόχους επιλέγοντας και τροποποιώντας ασκήσεις.
- Είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν την ικανοποίησή τους για τις ασκήσεις ή το παιχνίδι και να αξιολογήσουν το πρόγραμμα της υπευθυνότητας ως προς την επίτευξη των στόχων συμπεριφοράς.
- Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν τη συνεισφορά και του ίδιου του εκπαιδευτικού στη διαχείριση της τάξης, την επίτευξη των στόχων και την επίδειξη σεβασμού.

h. Δίνοντας ρόλο στην ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Η αξιολόγηση των δεξιοτήτων και των στόχων συμπεριφοράς των μαθητών γινόταν από τους ίδιους αλλά και από τους συμμαθητές τους.
- Ήταν εφικτή η τεκμηρίωση και η πιθανή «διαπραγμάτευση» της βαθμολογίας των μαθητών με τον εκπαιδευτικό.

- Κατά τη διάρκεια της ομαδικής συζήτησης-συνέλευσης αναδεικνύονταν από τους μαθητές οι παράγοντες επιτυχίας του παιχνιδιού ή αποτελεσματικής εκτέλεσης μιας άσκησης.

i. ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Σε κάθε ευκαιρία (teachable moments), δινόταν η δυνατότητα στους μαθητές να αναζητήσουν παραδείγματα μεταφοράς των δεξιοτήτων ζωής από το χώρο του γυμναστηρίου στην καθημερινή τους ζωή· με τον τρόπο αυτό οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να κάνουν τον επιδιωκόμενο συσχετισμό. Π.χ. συνδέοντας συμπεριφορές στο μάθημα της Φ.Α. με τη σκληρή δουλειά και την επιμονή στην μελλοντική επαγγελματική τους ζωή, με τη σημασία της συνεισφοράς στην κοινωνία, με τη σημασία του αυτοελέγχου σε ένα καβγά, κ.λπ..

- Στη διάρκεια του προσωπικού αναστοχασμού ο εκπαιδευτικός χρησιμοποίησε την τεχνική σύντομων σεναρίων σχολικής καθημερινότητας, όπου οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα πολλαπλών επιλογών και σχετικής επιχειρηματολογίας.
- Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποίησε περιστασιακά θεατρικό παιχνίδι ρόλων.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προκειμένου να είναι αποτελεσματική η εφαρμογή του μοντέλου, ο εκπαιδευτικός χρειάστηκε:

- Να το προσεγγίσει μέσα από την **πρακτική έρευνα δράσης**, ώστε να προσαρμόσει το μοντέλο στα μέτρα των ιδιαίτερων κατά περίπτωση συνθηκών διδασκαλίας.
- Να είναι **δημιουργικός**.
- Να ανακαλύψει **νέες, πρακτικές και πρωτότυπες λύσεις**.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Coulson, C. L., Irwin, C. C., & Wright, P. M. (2012). Applying Hellison's responsibility model in a youth residential treatment facility: a practical inquiry project. *Agora Para La Educación Física Y El Deporte*. Valor Educativo de la Motricidad.
- Elliott, J. (1991). *Action Research for Educational Change*. Milton Keynes: Open University Press.
- Hellison, D. R. (2011). *Teaching Personal and Social Responsibility through Physical Activity* (3rd ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Metzler, M. W. (2011). *Instructional models for physical education* (3rd ed.). New York, NY: Routledge.
- Schubert, W. (1986) Curriculum: Perspective, paradigm, and possibility. New York: Macmillan.
- Schwab, J. (1973) The practical 3: Translation into curriculum. *School Review*, 81, 501-522.
- Watson, D. L., Newton, M., & Kim, M.-S. (2003). Recognition of Values-Based Constructs in a Summer Physical Activity Program. *The Urban Review*, 35(3), 217–232
- Wright, P. M., & Craig, M. W. (2011). Tool for Assessing Responsibility-Based Education (TARE): Instrument Development, Content Validity, and Inter-Rater Reliability. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 15(3), 204–219.

**Ανιχνεύοντας τις αντιλήψεις τις πεποιθήσεις και τις εμπειρίες
των καθηγητών και φοιτητών φυσικής αγωγής σχετικά
με τις μεθόδους διδασκαλίας**

Ιωάννης Σύρμπας
jsyrmpas@gmail.com

Τριμελής επιτροπή

Νικόλαος Διγγελίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Denis Pasco, Αναπληρωτής Καθηγητής του European University of Brittany

Αθανάσιος Παπαϊωάννου, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Το φάσμα των μεθόδων διδασκαλίας αναπτύχθηκε από τον Mosston το 1966 και έκτοτε έχει υιοθετηθεί από εκπαιδευτικούς πολλών χωρών. Έχει χαρακτηριστεί ως μια χρήσιμη εργαλειοθήκη η οποία παρέχει στους εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής (ΕΦΑ) εναλλακτικές επιλογές για την αντιμετώπιση των πολυδιάστατων αναγκών του μαθητή και την επίτευξη των πολλαπλών στόχων του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ). Στην Ελλάδα το φάσμα των μεθόδων διδασκαλίας έχει εισαχθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού λίγο πριν το 2000. Ενώ λίγα χρόνια αργότερα το 2007 στα βιβλία των ΕΦΑ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμπεριελήφθησαν αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τις παραπάνω μεθόδους διδασκαλίας, καθώς και πλήρως αναπτυγμένα σχέδια μαθήματος. Ωστόσο ελάχιστες πληροφορίες και γνώση υπάρχει για τις επικρατούσες διδακτικές μεθόδους διδασκαλίας αλλά και τις αντιλήψεις των καθηγητών και φοιτητών τόσο παγκοσμίως όσο και στη Ελλάδα.

Σκοπός των τεσσάρων ανεξάρτητων μελετών που διεξήχθησαν ήταν η εξέταση των εμπειριών και των πεποιθήσεων των καθηγητών και των φοιτητών ΦΑ σχετικά με το φάσμα των μεθόδων διδασκαλίας. Συγκεκριμένα διεξήχθησαν δύο έρευνες (μία ποσοτική και μια ποιοτική) με συμμετέχοντες ΕΦΑ. Τα ευρήματα της ποσοτικής μελέτης αποκάλυψαν ότι οι ΕΦΑ χρησιμοποιούσαν κυρίως αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας. Ωστόσο θεωρούσαν εξίσου επωφελής για τους μαθητές τόσο τις αναπαραγωγικές όσο και τις παραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας. Επίσης από τα ευρήματα της έρευνας προκύπτει ότι η ικανότητα των ΕΦΑ να διδάξουν καθεμία από τις μεθόδους διδασκαλίας

επηρεάζει την πρόθεση τους να χρησιμοποιήσουν την αντίστοιχη μέθοδο. Η αντιλαμβανόμενη ικανότητα των ΕΦΑ όμως δεν αποτελεί το μοναδικό παράγοντα που επηρέαζε την απόφαση τους να χρησιμοποιήσουν τις συγκεκριμένες μεθόδους διδασκαλίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις φαίνεται ότι τα αντιλαμβανόμενα οφέλη των μεθόδων διδασκαλίας καθορίζουν επίσης την πρόθεση των ΕΦΑ να τις εφαρμόσουν. Τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας κατέδειξαν ότι οι ΕΦΑ θεωρούν τη μάθηση ως μια διαδικασία που πρέπει να στηρίζεται στην αλληλεπίδραση μαθητών – καθηγητή (εποικοδομητισμός). Ωστόσο στην πλειοψηφία τους ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν συχνότερα αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι οι διδακτικές τους προτιμήσεις επηρεάζονται από παράγοντες όπως ο έλεγχος του τμήματος, η διαχείριση του χρόνου, ο ενεργός χρόνος συμμετοχής των μαθητών στη ΦΑ, η πειθαρχία και η ασφάλεια. Από τα λεγόμενα των ΕΦΑ προκύπτει επίσης ότι υπάρχει μια σχέση μεταξύ του στόχου που θέτουν ως κορυφαία προτεραιότητα στο μάθημα και της μεθόδου διδασκαλίας που επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν. Κάποιοι ΕΦΑ επίσης ανέφεραν ότι χρησιμοποίησαν κάποιες από τις παραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας αλλά διαπίστωσαν ότι η κίνησή τους αυτή δημιούργησε παρενέργειες όπως φασαρία και ανεπιθύμητες συμπεριφορές. Μάλιστα τις παρενέργειες αυτές τις απέδωσαν στη δομή των παραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας που χρησιμοποίησαν. Τέλος οι ΕΦΑ ανέφεραν ότι ως μαθητές είχαν εκτεθεί συχνότερα σε αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας και οι εμπειρίες αυτές καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό τις διδακτικές τους προτιμήσεις.

Τα ευρήματα και των δύο παραπάνω ερευνών καταδεικνύουν ότι οι προσωπικές πεποιθήσεις των ΕΦΑ επηρεάζουν τις διδακτικές τους προτιμήσεις. Επίσης διαπιστώθηκε ότι οι πεποιθήσεις τους σχηματίστηκαν κυρίως κατά τη διάρκεια των σχολικών τους χρόνων και ότι οι προπτυχιακές τους σπουδές και η επαγγελματική τους επιμόρφωση (π.χ. εργαστήρια και σεμινάρια) είχαν μάλλον ασθενή αντίκτυπο στις διδακτικές τους επιλογές. Συνεπώς αν το εκπαιδευτικό μας σύστημα επιθυμεί την υιοθέτηση εκ μέρους των ΕΦΑ και των παραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας στο διδακτικό τους ρεπερτόριο απαιτείται ριζικός ανασχεδιασμός τόσο του προγράμματος των προπτυχιακών σπουδών, όσο και της επαγγελματικής επιμόρφωσης. Πρέπει λοιπόν οι σχεδιαστές αναλυτικών προγραμμάτων να επανασχεδιάσουν τα προγράμματα σπουδών και να ενσωματώσουν σε αυτά την πρακτική εφαρμογή της γνώσης που σχετίζεται με τις παραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας. Επιπλέον θα ήταν χρήσιμο στα πλαίσια της επαγγελματικής επιμόρφωσης των ΕΦΑ να σχεδιαστούν σεμινάρια τα οποία

θα ενσωματώνουν θεωρία και πράξη σχετική με την πρακτική εφαρμογή της κάθε διδακτικής προσέγγισης. Θα ήταν επίσης χρήσιμο οι ΕΦΑ να ενημερωθούν ότι η μετάβαση τους από τη χρήση των αναπαραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας σε αυτή των παραγωγικών μεθόδων δεν είναι μια ομαλή διαδικασία. Αντίθετα χρειάζεται υπομονή και προσπάθεια τόσο από τον ΕΦΑ όσο και από τους μαθητές καθώς και οι δύο δεν είναι εξοικειωμένοι με αυτές τις μεθόδους διδασκαλίας. Τέλος μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι ΕΦΑ θα πρέπει να κατανοήσουν ότι κάθε μέθοδο διδασκαλίας οδηγεί σε διαφορετικά αποτελέσματα. Επομένως προκειμένου να επιτευχθούν οι πολυδιάστατοι στόχοι του μαθήματος της ΦΑ οι ΕΦΑ είναι αναγκαίο να χρησιμοποιούν τη κατάλληλη διδακτική μέθοδο για την επίτευξη του αντίστοιχου στόχου.

Αντίστοιχα διεξήχθησαν και δύο έρευνες (μία ποσοτική και μια ποιοτική) με συμμετέχοντες φοιτητές ΦΑ. Τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας επιβεβαίωσαν ότι οι ΕΦΑ χρησιμοποιούν συχνότερα αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας. Επίσης κατέδειξαν ότι οι φοιτητές θεωρούσαν τις αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας καταλληλότερες για την προαγωγή της διασκέδασης, της μάθησης δεξιοτήτων και της παρακίνησης για μάθηση των μαθητών. Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι η πρόθεση τους να χρησιμοποιήσουν καθεμία από τις μεθόδους διδασκαλίας σχετίζεται με τη συχνότητα έκθεσης τους σε αυτές κατά τη διάρκεια των μαθητικών τους χρόνων. Επομένως εφόσον δήλωσαν ότι οι ΕΦΑ χρησιμοποιούσαν συχνότερα αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας δικαιολογημένα ανέφεραν ότι σκοπεύουν να χρησιμοποιήσουν αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας στο μέλλον ως ΕΦΑ. Τέλος διαπιστώθηκε ότι το πρόγραμμα των προπτυχιακών σπουδών είχε ασθενή επίδραση στις διδακτικές τους επιλογές.

Τα ευρήματα της ποιοτικής μελέτης από την άλλη αποκάλυψαν δύο νοητικά μοντέλα που αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία των πεποιθήσεων των φοιτητών για τις διδακτικές μεθόδους διδασκαλίας και τη μάθηση. Συγκεκριμένα οι φοιτητές απέδωσαν διαφορετικά χαρακτηριστικά τόσο στις διδακτικές μεθόδους διδασκαλίας (παραγωγική-αναπαραγωγική) όσο και στη μάθηση. Πιο συγκεκριμένα οι πέντε φοιτητές που με βάση τις αναφορές τους κατηγοριοποιήθηκαν στο πρώτο νοητικό μοντέλο φαίνεται ότι είχαν σχηματίσει την αφελή προϋπόθεση ότι η μάθηση είναι μονοδιάστατη διαδικασία (ένας γνωστικός στόχος κάθε φορά) και ο ΚΦΑ η αυθεντία που μεταβιβάζει τη γνώση στους μαθητές του. Επομένως θεωρούσαν τις αναπαραγωγικές μεθόδους διδασκαλίας ιδανικές για την επίτευξη του διδακτικού τους στόχου. Αντίθετα οι έντεκα φοιτητές που κατατάχθηκαν στο δεύτερο νοητικό μοντέλο

αντιλαμβανόταν τη μάθηση ως πολυδιάστατη διαδικασία (πολλαπλοί γνωστικοί στόχοι κάθε φορά) κατά την οποία ο ΚΦΑ παρακινεί τους μαθητές του να ανακαλύψουν την απάντηση σε ένα δεδομένο πρόβλημα. Τέλος όπως ήταν αναμενόμενο πίστευαν ότι ο διδακτός τους στόχος θα μπορούσε να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα μέσω της εφαρμογής παραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας. Τα ευρήματα και των δύο ερευνών αποκάλυψαν ότι οι φοιτητές ΦΑ έχουν ήδη σχηματίσει μια αρχική, αλλά ελλιπή κατανόηση των αναπαραγωγικών και παραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας. Ειδικότερα παρόλο που οι συμμετέχοντες στην ποιοτική έρευνα δεν είχαν εκτεθεί επισήμως στο φάσμα των μεθόδων διδασκαλίας, οι υποθέσεις και οι πεποιθήσεις τους θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για τον εμπλουτισμό του προγράμματος προπτυχιακών σπουδών. Συνεπώς οι υπεύθυνοι ανάπτυξης των προγραμμάτων σπουδών θα πρέπει να στοχεύουν στην παροχή κινήτρων στους φοιτητές ώστε να επιδιώξουν τη διά βίου μάθηση μέσα από την ανάπτυξη της μεταγνωστικής ενημερότητας τους. Οι εκπαιδευτικοί των φοιτητών θα πρέπει να είναι ενήμεροι για τις παρανοήσεις που αναπτύσσουν οι φοιτητές τους ώστε να τους βοηθήσουν να ανακαλύψουν την αναντιστοιχία μεταξύ των πεποιθήσεών τους σχετικά με τη μάθηση και την επικρατούσα επιστημονική θεωρία. Επιπλέον οι σχεδιαστές αναλυτικών προγραμμάτων θα πρέπει να σχεδιάσουν μαθήματα τα οποία θα παρέχουν στους φοιτητές τους ευκαιρίες για μάθηση σε ένα περιβάλλον παρόμοιο με το σχολικό. Εκεί θα κληθούν να μετατρέψουν τη θεωρία σε πράξη δίνοντας έμφαση στη χρήση παραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας. Είναι επίσης σημαντικό οι φοιτητές να ενημερωθούν ότι κάθε μέθοδο διδασκαλίας οδηγεί σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα και ως εκ τούτου θα πρέπει να είναι σε θέση να επιλέξουν την καταλληλότερη μέθοδο για την επίτευξη του στόχου που θέτουν κάθε φορά. Τέλος οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να βοηθήσουν τους φοιτητές τους να αντιληφθούν ότι η κινητική ανάπτυξη των μαθητών τους αποτελεί έναν άλλα όχι το μοναδικό στόχο της ΦΑ. Είναι λοιπόν επιτακτική ανάγκη οι φοιτητές να κατανοήσουν ότι το μάθημα της φυσικής αγωγής αποσκοπεί στην επίτευξη πολλών και σύνθετων στόχων όπως η γνωστική, συναισθηματική, κοινωνική, ηθική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών. Η επίτευξη των παραπάνω στόχων μπορεί να επιτευχθεί με την εφαρμογή τόσο αναπαραγωγικών όσο και παραγωγικών μεθόδων διδασκαλίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Cothran DJ, Kulinna PH and Ward E (2000) Students' experiences with and perceptions of teaching styles. *Journal of Research and Development in Education* 34: 93-103.
- Kulinna, P.H., & Cothran, D.J. (2003). Physical education teachers' self-reported use and perceptions of various teaching styles. *Learning and Instruction* 13: 597- 609
- Mosston, M., & Ashworth, S. (2002). *Teaching physical education* (5th ed.). Boston, MA: Benjamin Cummings.
- Vosniadou, S. (1994). Capturing and modeling the process of conceptual change. *Learning and instruction*, 4(1), 45-69.
- Vosniadou, S. (2007a). The conceptual change approach and its re-framing. In S. Vosniadou, A. Baltas, & X. Vamvakoussi (Eds.), *Re-framing the conceptual change approach in learning and instruction* (pp. 1–15). Amsterdam: Earli/Elsevier.
- Vosniadou, S. (2007b). Conceptual change and education. *Human Development*, 50(1), 47-54.

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Ελευθερία Μορέλα

emorela@phyed.duth.gr

Τριμελής επιτροπή

Αντώνης Χατζηγεωργιάδης, Καθηγητής, ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Anne-Marie Elbe, Associate Professor, Department of Nutrition, Exercise & Sports,
University of Copenhagen

Αθανάσιος Παπαϊωάννου, Καθηγητής, ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της σημερινής εποχής και η συνύπαρξη των ποικίλων εθνοτικών ομάδων, στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες, έχει μετατρέψει τις σύγχρονες κοινωνίες σε πολυπολιτισμικές. Ως εκ τούτου, έχουν εμφανιστεί νέες προκλήσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και ο επιτυχής επιπολιτισμός, δηλαδή η διαχείριση των ψυχολογικών και πολιτισμικών αλλαγών που συνδέονται με τη διαπολιτισμική επαφή (Berry, 1997), φαίνεται να αποτελεί τον παράγοντα κλειδί για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και την προώθηση της πολυπολιτισμικότητας. Τις τελευταίες δεκαετίες, η Ελλάδα έχει μετατραπεί σταδιακά από χώρα αποστολής μεταναστών σε χώρα υποδοχής μεταναστών κυρίως από χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (2013), περίπου 910.000 μετανάστες διαμένουν στην Ελλάδα, αντιπροσωπεύοντας το 8.5% του συνολικού πληθυσμού. Ακόμα εκτιμάται ότι οι μετανάστες χωρίς χαρτιά έχουν αυξήσει τον αριθμό των μεταναστών σε περισσότερο από 1 εκατομμύριο, δηλαδή περίπου το 10% του ελληνικού πληθυσμού (Gropas & Triandafyllidou, 2005).

Ο αθλητισμός έχει ευρέως αναγνωριστεί ως σημαντικός παράγοντας κοινωνικοποίησης (Grove & Dodder, 1982) και ως μέσο που μπορεί να ενώσει τους ανθρώπους ανεξαρτήτου εθνικότητας, φυλής ή κοινωνικής τάξης. Τελευταία παρατηρείται ένα αυξανόμενο πολιτικό ενδιαφέρον

σχετικά με την χρήση του αθλητισμού ως μέσο για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και του διαπολιτισμικού διαλόγου. Παρόλα αυτά, η έρευνα σχετικά με την δυνατότητα αυτή του αθλητισμού να προωθήσει την ενσωμάτωση, είναι περιορισμένη και τα αποτελέσματα φαίνονται διφορούμενα (Hatzigeorgiadis, Morela, Elbe, & Sanchez, 2013).

Συνολικά ο σκοπός της παρούσας διδακτορική διατριβής ήταν να εξετάσει εάν η αθλητική συμμετοχή μπορεί να επηρεάσει την διαδικασία του επιπολιτισμού τόσο των νεαρών μεταναστών όσο και των Ελλήνων συνομηλίκων τους, καθώς και να διερευνήσει παραμέτρους του αθλητικού περιβάλλοντος που είναι πιθανό να συνδέονται με θετικά αποτελέσματα ενσωμάτωσης. Για τους σκοπούς της έρευνας πραγματοποιήθηκαν τέσσερις ανεξάρτητες μελέτες. Η πρώτη έρευνα αφορά μια συστηματική ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικά με τον ρόλο του αθλητισμού ως μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης, προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα την διαδικασία του επιπολιτισμού και να αναγνωριστούν οι παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν τον επιπολιτισμό μέσω της αθλητικής συμμετοχής. Η δεύτερη έρευνα αφορά τους νεαρούς μετανάστες και έχει ως στόχο να εξετάσει τις διαφορές στον επιπολιτισμό και στο επιπολιτισμικό στρες, μεταξύ νεαρών μεταναστών που συμμετέχουν στα σπορ και αυτών που δεν συμμετέχουν και να διερευνήσει το ρόλο του αθλητικού περιβάλλοντος που δημιουργεί ο προπονητής στην διαδικασία του επιπολιτισμού μεταξύ αθλητών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μετανάστες αθλητές εμφάνιζαν χαμηλότερα επίπεδα επιπολιτισμικού στρες από τους μη αθλητές. Ακόμα, το αθλητικό περιβάλλον που υποστήριζε την αυτονομία των αθλητών συνδέθηκε θετικά με παραμέτρους της ενσωμάτωσης και αρνητικά με το επιπολιτισμικό στρες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο επιπολιτισμός είναι μια διαδικασία που αφορά τόσο τους μετανάστες όσο και την κοινωνία υποδοχής, οι επόμενες δυο έρευνες εστιάζουν στους Έλληνες εφήβους. Ο σκοπός της τρίτης έρευνας ήταν να εξετάσει πιθανές διαφορές στις στάσεις όσον αφορά τον επιπολιτισμό των μεταναστών μεταξύ Ελλήνων εφήβων αθλητών και μη αθλητών καθώς και να διερευνήσει το ρόλο του αθλητικού περιβάλλοντος. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αθλητές εμφάνιζαν υψηλότερα σκορ από τους μη αθλητές όσον αφορά την πολυπολιτισμική επαφή. Επιπλέον, το περιβάλλον παρακίνησης που ήταν προσανατολισμένο στη μάθηση και προωθούσε τις βασικές ανάγκες των αθλητών συνδέονταν θετικά τόσο με την αποδοχή της διατήρησης

του πολιτισμού των μεταναστών όσο και με την αλληλεπίδραση με τους Έλληνες, ενώ το περιβάλλον παρακίνησης που ήταν ελεγχόμενο και προσανατολισμένο στην απόδοση συνδέονταν αρνητικά με τέτοιες συμπεριφορές. Βασιζόμενοι στα αποτελέσματα της τρίτης έρευνας, η τέταρτη έρευνα έχει ως στόχο να εξετάσει τους κοινωνικο-ηθικούς παράγοντες (ενσυναίσθηση και αλτρουισμός) που μπορεί να εξηγήσουν γιατί ένα ενδυναμωμένο περιβάλλον παρακίνησης σχετίζεται με τα επιθυμητά αποτελέσματα του επιπολιτισμού. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως ένα ενδυναμωμένο περιβάλλον παρακίνησης μπορούσε να προβλέψει τα συναισθήματα της ενσυναίσθησης και του αλτρουισμού, τα οποία με τη σειρά τους μπορούσαν να προβλέψουν θετικές στάσεις επιπολιτισμού των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες.

Συνολικά τα ευρήματα της παρούσας διδακτορικής διατριβής αναδεικνύουν ότι η αθλητική συμμετοχή των νέων μπορεί να συνδέεται με συμπεριφορές που προωθούν τις διαπολιτισμικές στρατηγικές και διευκολύνουν τη διαδικασία του επιπολιτισμού των μεταναστών. Παρόλα αυτά, για να επιτευχθούν τα επιθυμητά κοινωνικά αποτελέσματα μέσω των σπορ, το αθλητικό περιβάλλον είναι σημαντικό να αναπτυχθεί με τρόπο που να προωθεί τις επιθυμητές κοινωνικές συμπεριφορές με στόχο τον επιτυχημένο επιπολιτισμό. Σε όλες τις έρευνες που πραγματοποιηθήκαν στα πλαίσια της παρούσας διδακτορικής διατριβής, ο ρόλος του /της προπονητή/τριας και ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνει το αθλητικό περιβάλλον, φαίνεται να συνδέεται τόσο για τους μετανάστες όσο και για τους γηγενείς αθλητές με διαπολιτισμικές στάσεις, τονίζοντας έτσι την σημαντική επιρροή που ασκεί ο/η προπονητής/τρια στην θετική ανάπτυξη των νέων (Vella, Oades, & Crowe, 2011). Παρόλα αυτά τα ευρήματα της παρούσας έρευνας τονίζουν ότι η αθλητική συμμετοχή από μόνη της δεν μπορεί να εγγυηθεί τα επιθυμητά αποτελέσματα που προωθούν την ενσωμάτωση, και δίνουν έμφαση στο κατάλληλο αθλητικό περιβάλλον παρακίνησης, αναδεικνύοντας έτσι νέες κατευθύνσεις για να διερευνήσουμε τον επιπολιτισμό των μεταναστών. Η ανάπτυξη ενός ενδυναμωμένου αθλητικού περιβάλλοντος και η προώθηση προκοινωνικών στάσεων και συμπεριφορών μέσα στο αθλητικό πλαίσιο, μπορεί να αποτελέσει έναν πολλά υποσχόμενο δρόμο για την καλλιέργεια των διαπολιτισμικών σχέσεων και την προώθηση του επιτυχούς επιπολιτισμού τόσο για τους μετανάστες όσο και για την κοινωνία υποδοχής.

Τα ευρήματα της παρούσας διδακτορικής διατριβής θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές πρακτικές εφαρμογές. Αρχικά, τα αποτελέσματα των ερευνών ανέδειξαν την σπουδαιότητα και των δύο πλευρών (μετανάστες - γηγενείς) για τον επιτυχή επιπολιτισμό, υπογραμμίζοντας έτσι την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι μετανάστες όσο και η κοινωνία υποδοχής όταν σχεδιάζονται προγράμματα ένταξης μεταναστών. Ίσως το πιο σταθερό εύρημα στις έρευνες που διεξήχθησαν είναι ότι τόσο η πολιτισμική αλληλεπίδραση με την κυρίαρχη κουλτούρα όσο και η διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των μεταναστών, που είναι εξίσου σημαντικές για έναν επιτυχή επιπολιτισμό, συνδέονται με το κατάλληλο αθλητικό περιβάλλον τόσο σε μετανάστες όσο και σε γηγενείς. Είναι σημαντικό λοιπόν, οι πολιτικές που αναπτύσσονται με στόχο την διευκόλυνση της ενσωμάτωσης των μεταναστών, να λαμβάνουν υπόψη τα δυο αυτά χαρακτηριστικά της διαδικασίας του επιπολιτισμού και να αναπτύξουν τις στρατηγικές τους βασισμένοι στις αξίες της ένταξης και της πολυπολιτισμικότητας.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ότι ο αθλητισμός μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα κοινωνικοποίησης των νέων και μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και στην προώθηση των διαπολιτισμικών σχέσεων μεταξύ των μεταναστών και της κοινωνίας υποδοχής, διευκολύνοντας έτσι την ενσωμάτωση των μεταναστών. Παρόλα αυτά, όπως προκύπτει από τις έρευνες, τα αποτελέσματα φαίνεται να εξαρτώνται από το περιβάλλον μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η δραστηριότητα, τονίζοντας έτσι τον σημαντικό ρόλο του αθλητικού περιβάλλοντος. Τα αθλητικά προγράμματα για νέους μπορεί να αποτελέσουν έναν πολλά υποσχόμενο μέσο για την διευκόλυνση της ένταξης των μεταναστών και την προώθηση των διαπολιτισμικών σχέσεων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι το αθλητικό περιβάλλον είναι κατάλληλο και εστιάζει στην βελτίωση των διομαδικών σχέσεων και στην ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων των συμμετεχόντων, δίνοντας έμφαση στην προσωπική βελτίωση και υποστηρίζοντας τις βασικές ανάγκες των ατόμων με κατεύθυνση την επιτυχή ενσωμάτωση.

Βιβλιογραφία

- Berry, J.W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46, 5-34. doi: 10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x
- Gropas, R. & Triandafyllidou, A. (2005). *Migration in Greece at a Glance*. Athens, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.
- Grove, S. J., & Dodder, R. A. (1982). Constructing measures to assess perceptions of sport functions: An exploratory investigation. *International Journal of Sport Psychology*, 13, 96-106.
- Hatzigeorgiadis, A., Morela, E., Elbe, A.-M., & Sanchez, X. (2013). The integrative role of sport in Multicultural Societies. *European Psychologist*, 18, 191-202. doi: 10.1027/1016-9040/a000155
- Vella, S., Oades, L., & Crowe, T. (2011). The role of the coach in facilitating positive youth development: Moving from theory to practice. *Journal of Applied Sport Psychology*, 23, 33-48. doi:10.1080/10413200.2010.511423